

Figur 1: Utsikt til Grytten kirken med Veblungsnes omkring 1890. Foto: Axel Lindahl. Kilde: Nasjonalbiblioteket

NOTAT KONSEKVENsutREDNING KULTURMILJØ FOR E136 Veblungsnes

Nasjonal PlanID: NV15E136VV

Prosjekt nr.:	629042-06
Oppdragsgiver:	Nye Veier AS

Revisjonsoversikt

Revisjon	Dato	Utarbeidet av	Kontrollert av	Godkjent av
01	06.12.2022	Astrid Storøy	Kjell Arne Valvik	HM/Plan AAV

Endringsoversikt

Revisjon	Endringsbeskrivelse
01	<i>Rapport ferdig kvalitetssikret</i>

På vegne av Nye Veier har Asplan Viak utarbeidet en konsekvensutredning for kulturmiljø i forbindelse med detaljreguleringsplan for E136 Veblungsnes.

Rapporten er utarbeidet av sivilarkitekt og fagansvarlig Astrid Storøy. Arkeolog Kjell Arne Valvik har vært kvalitetssikrer.

Kontakt informasjon:

Fagansvarlig for konsekvensutredning for kulturmiljø er Asplan Viak ved Astrid Storøy, mobil 48001053, e-post: astrid.storoy@asplanviak.no.

Trondheim 06.12.2022

Dato/Sted

Astrid Storøy

Signatur av fagansvarlig

Innhold

1	Sammendrag til planbeskrivelsen	4
2	Innledning.....	6
2.1	Bakgrunn	6
2.2	Målet for planarbeidet.....	7
2.3	Beskrivelse av tiltaket	7
2.4	Referansealternativet	8
3	Fagtema kulturmiljø.....	9
3.1	Avgrensing av fagtemaet.....	9
3.2	Dagens situasjon	9
3.3	Varsling	10
3.4	Nasjonale, regionale og lokale føringer	10
3.5	Definisjon av plan- og influensområde	11
3.6	Datagrunnlag og metode	12
3.7	Kulturminnemyndighet	13
4	Kulturhistorisk utvikling.....	14
5	Verdi, påvirkning og konsekvens.....	25
5.1	Utredningsområde.....	25
5.2	Kulturmiljø 1 Grytten kirke og kirkegård.....	26
5.3	Kulturmiljø 2 Nukengata – Tuenvegen	29
5.4	Kulturmiljø 3 Setnes.....	31
5.5	Kulturmiljø 4 Alleen - Veblungen.....	34
5.6	Kulturmiljø 5 Veblungsneset.....	38
6	Samlede virkninger av planforslaget	41
7	Skadereduserende tiltak	42

1 Sammendrag til planbeskrivelsen

Dagens situasjon

Veblungsnes ligger innerst i Romsdalsfjorden ved utløpet av elva Rauma, og har fra gammelt av vært et knutepunkt i Indre Romsdal. Rester etter flere eldre veiløp bekrefter dette. Innenfor utredningsområdet er det registrert mange spor etter bosetting og aktiviteter som viser at området har vært i bruk allerede fra steinalderen. Nord for dagens E136 ligger listeførte Grytten kirke med stor verdi. Kirken fra 1732 ble flyttet fra Grytten til Veblungsnes i 1828. I sør står en gjenværende rest av det gamle tettstedet bevart langs Alleen, den tidligere hovedgaten gjennom tettstedet. Trehusmiljøet har stor lokal verdi. Den østre siden av Tuenvegen er bebygd med eneboliger fra 1950-tallet. Boligområdet Tuen er i hovedsak oppført på 1970-tallet. Flyfoto fra 2001 viser området ferdig utbygd som i dag. Ytterst på Veblungsneset ble Rauma Ullvarefabrikk etablert i 1927. «Svenskebyen» ble oppført som følge av bombingene under andre verdenskrig. Boligområdet Leira ble utfyllt med sand fra Veblungsnes sandtak (etablert i 1947) og oppført på 1980-/1990-tallet. Nordøstre del av Veblungsnes består av jordbrukslandskap med gjenværende gårdstun. I samme område ligger forlegningsleiren Setnesmoen etablert i 1818 og Åndalsnes Vandrerhjem på Setnes gård (3/3) etablert i 1934.

Virkning og konsekvens

Tiltaket vil gi størst konflikt for kulturmiljø 4 Alleen – Veblungen med stor verdi. Ny veitrasé vil komme i direkte konflikt med to automatisk fredete dyrkingsspor ved Tuen, gjennom at lokalitetene blir fjernet, medføre riving av to verneverdige bolighus og gi nærføring til ytterligere to hus.

Både kulturmiljø 1 Grytten kirke og kirkegård med stor verdi og kulturmiljø 5 Veblungsneset med noe verdi vil få en miljøforbedring når E136 flyttes og dagens vei nedgraderes til lokalvei. Ved Grytten kirke vil den kulturhistoriske sammenhengen mellom kirken og Alleen bli tilbakeført når barrieren som dagens vei utgjør forsvinner. Endring av traseen bort fra kirken vil sammen med ny støyskjerming bedre støyforholdene i og rundt kirken. En større plass foran kirken vil også gi mer rom ved kirkens hovedadkomst. Hverken minnesteinen/-stedet og den gamle hovedveien (i dag Svingen) med steinhvelvbrua vil bli direkte berørt. Tiltaket vil heller ikke påvirke siktaksen mellom Setnes-gårdene og kirken. For kulturmiljø 2 Nukengata – Tuenvegen med middels verdi vil ny veiløsning gi større nærføring enn i dag. Oppbygging av veilegeme og høye støyskjermer på begge sider gjennom boligområdet vil bidra til å øke barrierevirkningen sammenlignet med dagens vei, og med det splitte opp og svekke opprinnelige kulturhistoriske sammenhenger og forbindelseslinjer på Veblungsnes. Støyskjermer vil bidra til å redusere støynivået fra trafikken i forhold til dagens situasjon, spesielt for de bolighusene som i dag ligger nærmest dagens E136. Kulturmiljø 3 Setnes blir ikke mer berørt av tiltaket enn dagens situasjon på grunn av avstanden til tiltaket.

Samlet påvirkning settes til forringet.

Konsekvensgraden av tiltaket er samlet vurdert til **betydelig miljøskade** for delområdet. Dette begrunnes i tap av to automatisk fredete kulturminnelokaliteter og riving av to verneverdige bolighus i kulturmiljø 4. Miljøforbedringer, særlig knyttet til Grytten kirke og kirkegård, veier noe opp den samlede belastningen. Kulturmiljø 2 blir i noen grad berørt gjennom å bryte kulturhistoriske sammenhenger og forbindelseslinjer.

Skadereduserende tiltak

Miljøhensyn

Reguleringsplanen skal fastsette avbøtende tiltak i forhold til miljøhensyn som kan bidra til å redusere negative konsekvenser av tiltaket. Skadereduserende tiltak som er listet opp er forslag til ytterligere forbedringer, eller skal fungere som en huskeliste dersom deler av tiltaket endres i påfølgende faser.

- Videre detaljutformingen av ny plass foran kirken bør synliggjøre sporet etter den opprinnelige hovedvegen som gikk langs kirkegårdsmuren, og ivareta siktlinjen inn mot kirken fra Setnes-gårdene. Plassen bør gis en opparbeiding med kvalitet som samler funksjoner og innbyr til opphold.
- Støyskjermer med transparente flater bør vurderes foran kirken og enkelte steder gjennom boligområdene.
- For de to automatisk fredete lokalitetene som berøres direkte av tiltaket (ID 235789 og 235790) og eventuelle nye funnområder innenfor planområdet, har Møre og Romsdal fylkeskommune signalisert frigiving med vilkår om utgraving i sammenheng med pågående planprosess. Formell søknadsprosess skjer gjennom plankart og bestemmelser. Sikring av kunnskapsverdien gjennom utgraving vil være et viktig skadereduserende tiltak for kulturmiljø.
- Støyskjermer bør gis et godt arkitektonisk og dempet uttrykk med vertikal utforming. Det bør gjøres en vurdering av visuell påvirkning kontra støyvirkning i detaljutformingen. For å ivareta kirken som visuelt blikkfang kan det være en fordel om støyskjermen avsluttes i/etter bussholdeplassen.

Anleggsperiode

Avbøtende tiltak knyttet til anleggsvirksomhet og bygging av tiltaket skal være klargjort og iverksatt før anleggsstart. I forbindelse med reguleringsplanen skal det utarbeides en overordnet plan for anleggsgjennomføring.

- Fortrinnsvis bør rigg- og deponiområder legges til allerede berørte arealer innenfor planområdet.
- Kirken, verneverdige bygninger/eiendommer og steingjerdet rundt kirkestedet må sikres i anleggsfasen, under sprenging og annet anleggsarbeid/-trafikk for å unngå skader.

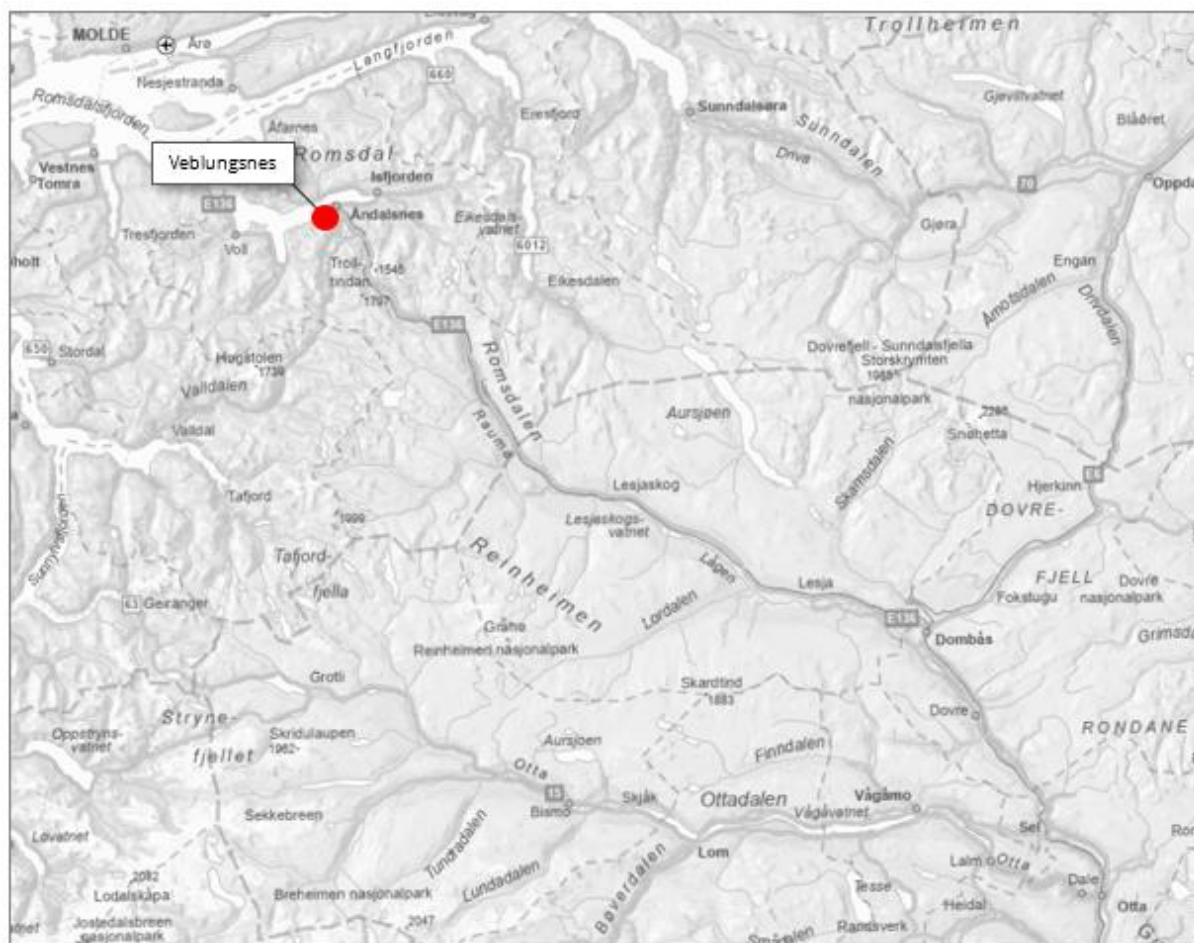
2 Innledning

2.1 Bakgrunn

Nye Veier AS ble opprettet av Stortinget i 2016 med mål om å oppnå en effektiv og helhetlig utbygging, drift og vedlikehold av trafikksikre riksveger. Stortinget har gitt Nye Veier mandat til å prioritere rekkefølgen på prosjektene ut ifra samfunnsøkonomisk lønnsomhet.

E136 er en del av hovedveiforbindelsen mellom Vestlandet og Østlandet. Nye Veier har denne veistrekningen i sin portefølje og har nå prioritert å starte opp planarbeidet for videre utvikling av strekningen og tiltak på denne.

Prosjektet Veblungsnes inngår som en del av dette arbeidet. I prosjektet inngår avklaring av aktuelt veiltak og utarbeidelse av reguleringsplan for veiltaket forbi Veblungsnes. Bakgrunn for prosjektet er ønsket om å bedre fremkommeligheten, trafikksikkerheten langs E136 og ivareta bomiljøet ved Veblungsnes. Det er tidligere registrert flere trafikkulykker på strekningen, som går gjennom tettstedet med boliger tett inntil eksisterende vei.

Figur 2: Veblungsnes på strekningen Dombås-Vestnes.

Dagens veistandard på E136 er variabel, og trafikksikkerhet og framkommelighet er ikke tilfredsstillende på flere strekninger. Planarbeidet ved Veblungsnes startes opp fordi dagens vei

ikke tilfredsstillende kravene til stamveistandard, i tillegg til å medføre miljøulempere for de som bor langs dagens vei. Det er flere boliger som ligger tett inntil veien.

2.2 Målet for planarbeidet

Hensikten med planarbeidet er å legge til rette for ny E136 på strekningen Veblungsnes. Oppdraget skal løse dagens problemer med fremkommelighet og trafiksikkerhet langs E136, samt ivareta bomiljøet ved Veblungsnes. Det er tidligere registrert flere trafikkulykker på strekningen, som går gjennom tettstedet med boliger tett inntil eksisterende vei. Støykrav skal ivaretas. Det skal tilstrebes å redusere ulempene for berørte grunneiere og stedlige forhold og kvaliteter skal best mulig ivaretas.

Mål for prosjektet er å:

- Vesentlig bedre dagens forhold for trafiksikkerhet og framkommelighet
- Utvikle løsninger som er kostnadseffektive og gir akseptabel samfunnsøkonomisk nytte
- Utvikle tiltak som minimerer klimagassutslipp og arealbeslag
- Utvikle løsninger som hensyntar naturmangfold og områder med nasjonal eller regional verneverdi

Prosjektet tar utgangspunkt i veiklasse Hø1, som har 7,5 meter veibredde. Som utgangspunkt planlegges det for fartsgrense 60 km/t gjennom de områdene med tette bebyggelse. Det skal etableres sikker kryssing av E136 for gående og syklende. Plassering av krysningspunkt skal avklares i planarbeidet. Det skal gjennomføres støyberegninger, og forslag til støyskjermingstiltak skal framkomme av planforslaget.

2.3 Beskrivelse av tiltaket

Ny E136 forbi Veblungsnes starter i området ved Grytten kirke og går gjennom boligområdet mellom Alleen og Tuenvegen/Nukengata, før ny vei går inn i sandtaket med tilkobling til eksisterende europavei like før Innfjordtunnelen. Ny E136 Veblungsnes innebærer ca. 1 km ny veg i dagen. Veien vil ligge på fylling fra kirken og forbi Nukenområdet, før den går inn i en skjæring gjennom sand-/grusrygg mot Veblungsnes sandtak. Gjennom sandtaket ligger vegen omtrent på terrengnivå.

Figur 3: Oversiktsbilde ny E136 Veblungsnes (Trimble 3D-modell).

Det etableres t-kryss for avkjørsel til Tuenveien, Nukengata og Svingen på sørsiden av E136, Løsningen tilsvarer dagens situasjon, men kryssområdet strammes opp og gjøres mer oversiktlig. Ved Svingen og Grytten kirke blir det holdeplasser for nord og sørgående busser.

Det etableres nytt t-kryss i sandtaket like før Innfjordtunnelen, som vil bli ny hovedforbindelse for kjørende til Veblungsnes. Det etableres ny kulvert i sandtaket for intern drift på begge sider av ny E136. Adkomst for vogntog til Rauma ullvarefabrikk ivaretas med etablering av ny snuplass i enden av Onsumgata. Foran kirken frigjøres arealer til en forplass og et romslig adkomstareal med oppholdssoner.

Det etableres planfri sikker kryssing av E136 for gående og syklende med ny gang-/sykkelveg gjennom kulvert ved Alléen, samt ny fotgjengerkryssing i plan like ved krysset med Tuenvegen/Nukengata. Det etableres langsgående støyskjermer på strekning med bebyggelse fra Svingen og inn mot sandtaket.

Det er foreslått stabiliserende tiltak for vegtrase gjennom revidert kvikkleiresone Grytten. Stabilisering av ny E136 gjennom revidert sone Grytten må detaljprosjekteres i senere fase. Det er foreslått å benytte kalksement for å kunne oppnå tilstrekkelig stabilitet av sone Grytten og ny vegtrase.

2.4 Referansealternativet

Planens konsekvenser er vurdert opp mot dagens situasjon.

3 Fagtema kulturmiljø

3.1 Avgrensning av fagtemaet

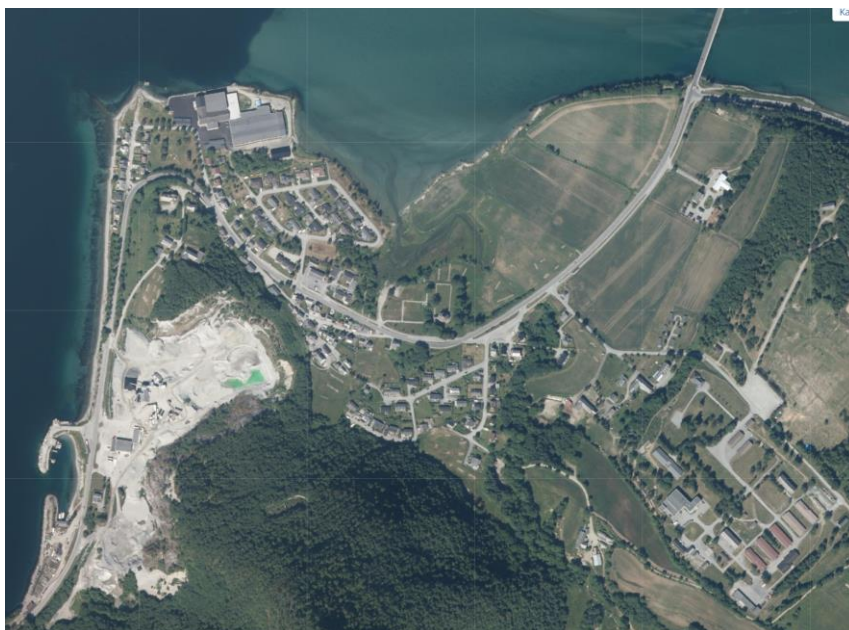
Hovedmålet med konsekvensutredningen for fagtema kulturmiljø er å skaffe kunnskap om viktige kulturhistoriske verdier i plan- og influensområdet, slik at dette kan legges til grunn for utformingen av tiltaket.

3.2 Dagens situasjon

Veblungsnes ligger innerst i Romsdalsfjorden ved utløpet av elva Rauma, og har fra gammelt av vært et knutepunkt i Indre Romsdal. Dagens E136 går i en sløyfe rundt neset. Trafikken, og særlig tungtrafikken, påvirker dagens bebyggelse gjennom nærføring, støv og støy.

Bedrifter som finnes i området er Rauma Ullvarefabrikk, Veblungsnes Sandtak med ferdigbetong, HV11 på den gamle ekserserplassen Setnesmoen og Åndalsnes Vandrerrhjem på Setnes gård.

Innenfor utredningsområdet er det registrert mange spor som viser at området har vært bosatt og i bruk fra steinalderen og fremover i tid. Nord for hovedveien ligger Grytten kirke, og sør for veien ligger en gjenværende rest av det gamle tettstedet bevart langs det eldre gateløpet Alleen, som tidligere var hovedgaten gjennom tettstedet. Den østre siden av Tuenvegen er bebyggt med eneboliger fra 1950-tallet. Boligområdet i Nukengata er i hovedsak oppført utover 1970-tallet. Flyfoto viser at området var ferdig utbygd som i dag i 2001. Ytterst på neset er Rauma Ullvarefabrikk etablert i sammenheng med Svenskebyen, oppført som følge av bombingene under andre verdenskrig. Boligområdet Leira litt lenger sør ble utfyllt med sand fra sandtaket og oppført på 1980/1990-tallet. I vest ligger Veblungsnes sandtak. Nordøstre del av Veblungsnes består av jordbrukslandskap.

Figur 4 Skråfoto fra 2018
over plan- og
influensområde. Kilde:
1881 Kart.

3.3 Varsling

Det er ikke stilt krav om eget planprogram for denne planen. Gjennom varslingsbrev datert 26.09.2022 er det stilt krav om utredningsarbeid: *Ny veglinje gjennom Veblungsnes vil i stor grad påvirke dagens situasjon. Ny veg vil berøre bebyggelse, nærmiljø og dagens bomiljø. Tiltakets virkninger for alle relevante tema skal utredes, beskrives og framkomme tydelig av planforslaget. Utredningen skal foreslå avbøtende tiltak, med mål om å i størst mulig grad redusere de negative virkningene av tiltaket. Tema skal omtales og/eller utredes som en del av planarbeidet er listet opp, deriblant fagtema Kulturminner og kulturmiljø. Herunder kort om temaet, virkninger av planforslaget og forslag til avbøtende tiltak.*

3.4 Nasjonale, regionale og lokale føringer

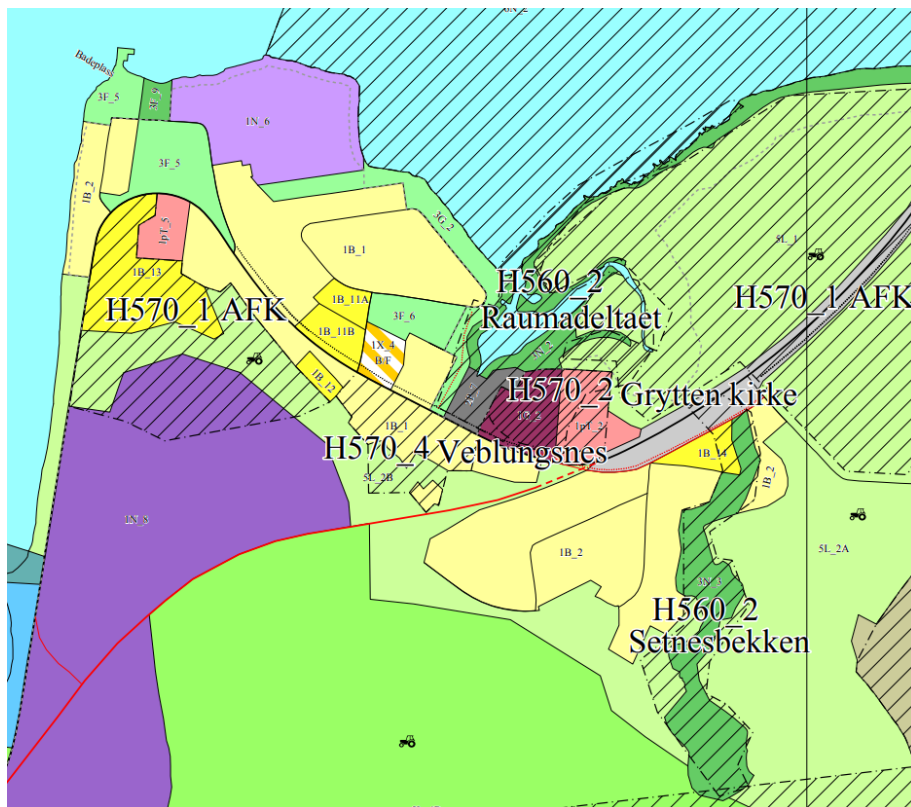
Meld. St. 16 (2019-2020) Nye mål i kulturminnepolitikken presenterer tre nye nasjonale mål i kulturmiljøpolitikken, med vekt på engasjement, bærekraft og mangfold. Med det innfører regjeringen begrepet "kulturmiljø" som samlebetegnelse. Begrepet understreker betydningen av helhet og sammenheng, samtidig gjøres tilknytningen til den øvrige klima- og miljøpolitikken tydeligere. Meldingen beskriver status, utfordringer, muligheter og tiltak i kulturmiljøpolitikken. Blant annet vil regjeringen utarbeide en ny kulturmiljølov, og strukturere og samordne bevaringsarbeidet slik at de tre nasjonale målene nås.

Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) skal styrke arbeidet med landskap av nasjonal interesse, og være et kunnskapsgrunnlag og forvaltningsverktøy for kommunene og andre myndigheter som påvirker og styrer utviklingen av landskap. Romsdalen er et av 12 landskap i Møre og Romsdal som er prioritert. Romsdalen er et strategisk og kommunikasjonsmessig knutepunkt mellom øst og vest. Dalføret har en stor variasjon i jordbruksformer, tilpasset de ulike landskapsnivåene mellom fjord og fjell. Kulturlandskap og byggeskikk bærer med seg påvirkninger fra både øst og vest.

Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi, Møre og Romsdal fylkeskommune (T-33/15) har som hovedmål å utvikle strategier for forvaltning, formidling og en bruk av kulturarven som flest mulig er enige om. Planprosessen skal være med på å heve kunnskapen og forståelsen om regionens kulturarververdier med sikte på å utvikle felles verdiforståing og samhandling og skape et bedre samspill mellom vern, bruk og verdiskaping. Planen har tre vedlegg; Oversikt over kulturminnene i planen og grunnlag for utvalg m/liste over kulturminner og kulturmiljø av regional og nasjonal verdi, juridiske virkemidler i kulturminnevernet og sentrale føringer og definisjoner. For Veblungsnes er Grøtte bru fra tidlig 1900-tall prioritert som regionalt verneverdig.

Kommuneplanens arealdel for Rauma kommune 2018-2030. Planområdet er avsatt til fremtidig E136. Det er gitt retningslinjer til fire hensynssoner som omfatter avklaringer med rette kulturminnemyndighet før tiltak kan iverksettes. Tre av de fire gjelder for

Veblungsnes: Hensynssone 570_1 er avsatt ift. automatisk fredete kulturminner, H570_2 omfatter listeførte kirker og H570_4 gjelder Veblungsnes gamle sentrum der det historiske stedsbildet skal bevares på best mulig måte.

Figur 5: Kartutsnitt fra Veblungsnes, plankart Kommunedelplan for Åndalsnes. Kilde: Rauma kommune.

Kommunedelplanen Kulturminner og kulturmiljø, Rauma kommune 2018-2030 (vedtatt 2018). Planens mål er å bidra til kunnskap om kulturminner og kulturmiljø samlet skal bidra til identitet, opplevelse og verdiskaping i kommunen. Gjennom prosessen med innbyggere, bygdelag og historielag er det identifisert et stort omfang av kulturminner av lokal verdi. De er gitt verdifastsetting og uttrykker i den grad hvor viktige de er å ta vare på for framtiden. Det er laget en liste over lokale kulturminner med liten, middels og stor verdi i Veblungsnes.

3.5 Definisjon av plan- og influensområde

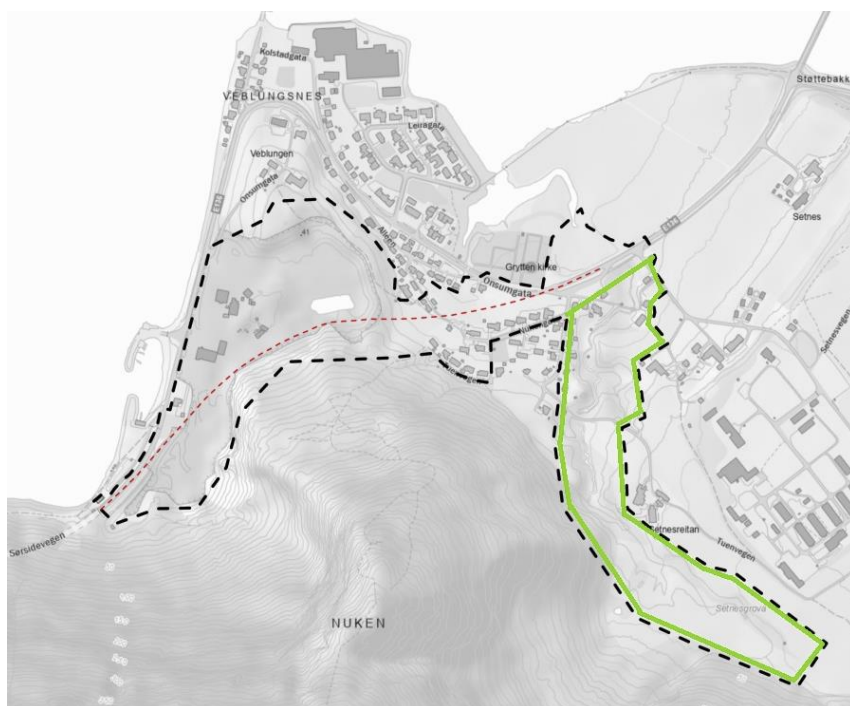
Tiltaks- og planområdet omfatter alle områder som blir direkte påvirket av arealbeslag fra den planlagte utbyggingen som er kjent på dette tidspunktet.

Influensområdet utgjør det området som vil bli berørt av tiltaket utenfor planområdet. Med berørt menes her påvirkning/endring som i vesentlig grad påvirker forståelsen og opplevelsen av kulturminner, tiltakets lokalisering og utforming, visuelle sammenhenger, vegetasjon og bylandskap. Disse områdene er omtalt for å kunne se helheten i det kulturhistoriske landskapet, og i bevarte kulturmiljø i en større sammenheng.

3.6 Datagrunnlag og metode

Denne utredningen er en sammenfatning av offentlig kjente opplysninger om kulturminner og kulturmiljø i planområdet. Som grunnlag for utredningen er det hentet inn kjent grunnlag/ dokumentasjon av kulturminner og kulturmiljø. Dokumentasjonen er basert på tilgjengelige kilder og litteratur, deriblant den nasjonale kulturminnebasen Askeladden og SEFRAK-registeret.

Møre og Romsdal fylkeskommune har i sin uttalelse til planoppstart, datert 18.11.2022, varslet en tilleggsregistrering (kml § 9) for området langs Setnesgrova, avgrenset med grønn strek i kartet nedenfor. Den arkeologiske registreringen må gjennomføres før planen kan godkjennes.

Figur 6: Avgrensing av den arkeologiske registreringen (kml § 9) som Møre og Romsdal fylkeskommune har stilt krav om. Kilde: Møre og Romsdal fylkeskommune.

Konsekvensutredningen er gjennomført i henhold til planprogrammet og metodikk etter Statens Vegvesens veileder V712 «Konsekvensanalyser» (2018).

Planområdet er metodisk inndelt i fem delområder (kulturmiljø) som er vurdert hver for seg med hensyn til verdi, påvirkning og konsekvens. Kriterier for utvalgelse av kulturmiljøene følger Riksantikvarens anbefalinger om at kulturminner har størst verdi i en større sammenheng og tidsdybde. Inndelingen av kulturmiljøene synliggjør at kulturminner som enkeltobjekt inngår i større kulturhistoriske strukturer som må sees i sammenheng med, og som står i en nær relasjon til, kulturlandskapet de er en del av. Gjenkjenning og avgrensing av kulturminner er basert på en faglig begrunnet vurdering og tolkning av landskap og kulturhistoriske spor.

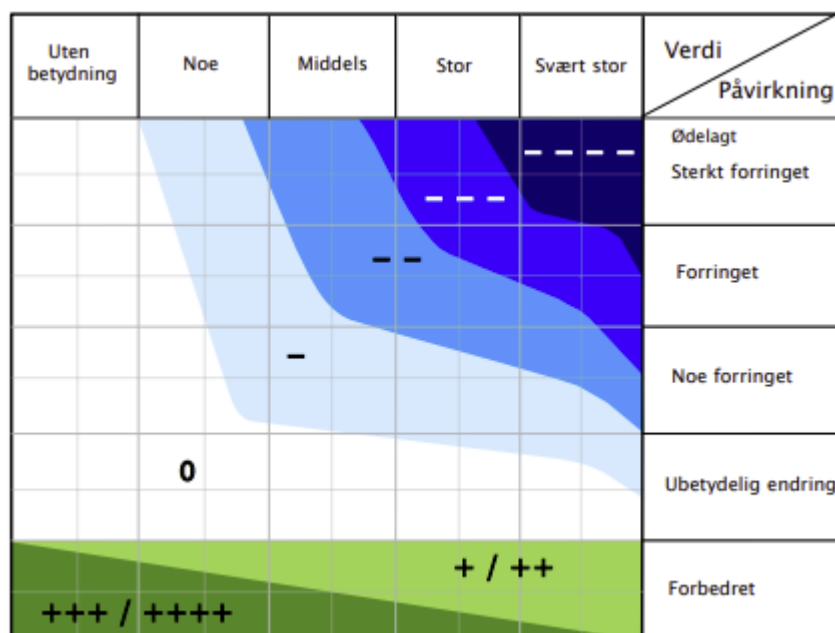
Verdisettingen av kulturminner og landskap er rangert etter følgende skala:

Ubetydelig verdi	Noe verdi	Middels verdi eller forvaltningsprioritet	Stor verdi eller høy forvaltningsprioritet	Svært stor verdi eller høyeste forvaltningsprioritet
------------------	-----------	---	--	--

Figur 7: Håndbok V712 sin verdiskala. Kilde: Statens vegvesen.

Grunnlaget for å verne kulturminner og kulturmiljø er at de har verdi som kilde til *kunnskap*, som grunnlag for *opplevelse* og som *ressurs for bruk*. Ingen områder innenfor plan- og influensområder er uten betydning. I alle områder finnes det et og annet enkeltstående kulturminne eller kulturminner som er fjernet. Disse utgjør primært en kunnskapsverdi.

Påvirkning er et uttrykk for endringer som tiltaket vil medføre på det berørte delområdet. Vurderinger av påvirkning relateres til den ferdig etablerte situasjonen. Det er kun områder som blir varig påvirket, som vurderes.

Figur 8: Konsekvensvifta med verdiskalaen på x-aksen, og vurdering av påvirkning på y-aksen. De negative konsekvensgradene er knyttet til en verdiforringelse av et delområde, mens de positive konsekvensgradene forutsetter en verdiøkning, etter at tiltaket er realisert.

Vurdering av konsekvens gjøres over tre trinn. I trinn 1 vurderes konsekvens for hvert enkelt delområde (kulturmiljø), i trinn 2 vurderes konsekvenser for kulturmiljø samlet. Hva som vektlegges i hvert enkelt prosjekt, gjøres på grunnlag av en faglig vurdering. I trinn 3 gjøres en samlet vurdering av konsekvens for alle utredningsfag.

3.7 Kulturminnemyndighet

Det er Møre og Romsdal fylkeskommune som er rette kulturminnemyndighet for tiltak i planområdet. Innsigelsesadgangen er begrenset til kulturminneverdier av nasjonal og vesentlig regional verdi. Rauma kommune er ansvarlig for ivaretagelse av vern etter vedtatt kommunedelplan for kulturminner.

4 Kulturhistorisk utvikling

Steinalder (9000-1750 f.Kr.)

Fosnakulturen utgjorde den første perioden av steinalderen, og var sterkt knyttet til sjø og sjøfangst. Steinalderen strakk seg over ca. 8000 år. På grunn av landhevingen og at boplassene var stedbundne, er de eldre lokalitetene lokalisert høyst i terrenget. Fosnalokaliteter ligger 25 – 45 meter over dagens havnivå. I Sunndal og i Rauma (Holm, Sandnes og Seljevold) er det påvist boplasser nær den marine grense (havets nivå like etter istiden), og disse antas derfor å være svært gamle. Det er påvist fangstboplasser fra steinalderen i fjellet iblant annet i Ulvådalen og Sandgrovbotnen i Romsdalen.

Det er noen steder på Veblungsnes registrert dyrkingslag med innslag av trekull datert til yngre steinalder (år 2400-500 f.Kr.).

Bronsealder (1750-500 f.Kr.) og jernalder (500 f.Kr.-1000 e.Kr.)

Først i bronsealderen ble korndyrking vanlig. Med bronsealderen endret også gravskikken seg da folkene ble mer bofaste. Gravene besto av hauger av stein i form av gravrøyser plassert på toppen av morenehauger, nes, holmer og bergrygger, godt synlige over store avstander.

Rundt år 500 f.Kr. ble jern tatt i bruk som bruksmetall, og folk flest fikk rikelig tilgang til jern og laget våpen og redskaper. Folketallet økte, og det ble behov for mer åkerareal. Landskapet endret karakter fra et skoglandskap til et åpent landskap. Gårder med inngjerdet åker og fast bosetting ble den vanligste boformen. I jernalderen oppsto det en nær sammenheng mellom fast gårdsbosetning og gravhauger, og gravene ble rikere og det ble reist nye gravhauger. Svært mange ble også gravlagt i en kiste av steinheller under flat mark. Mange ble gravlagt nær husene. Gravhauger i utmarka eller langt borte fra tunene på gården vitner om tapte gårder, eller gårder som har blitt lagt under andre. Gårder med flest gravhauger tilhørte som regel de eldste. Fra yngre jernalder finnes et stort antall kjente gravfelt og enkeltvis gravhauger. Gravhauger og -røyser gikk ut av bruk da kristendommen fikk alminnelig utbredelse.

På Veblungsnes er det registrert et stort omfang av lokaliteter med dyrkingsspor og dyrkingsflater, kokegroplokalitet og gravminner datert bronsealder - jernalder. Det er også registrert flere løsfunn fra samme periode. Setnessteinen var en del av en gammel offerplass datert til folkevandringstiden. Det er også registrert gravfunn fra vikingtid på Setnes. Registreringene viser at det har vært konsentrert flerårig bosetning i Setnesjordet siden yngre bronsealder. Det antas at alle de fem matrikkelgårdene Innholmen (gnr. 1), Veblung (gnr. 2), Setnes (gnr. 3), Reiten/Reitan (gnr. 4) og Grytten (gnr. 5) på vestsiden av Veblungsnesbukten er tilsvarende gamle. Funn tilsier at de alle er ryddet senest i jernalder.

Veblungsnes har også tidlig fungert som en viktig ferdselsåre gjennom landskapet ut fra sin strategisk posisjon ved sjøen. Området var fra bronsealderen og frem til middelalderen et knutepunkt i handelen mellom øst og vest, og fisk og jordbruksprodukt fra fjordene ble byttet mot jern og fangstprodukt fra innlandsfjorden.

Mange eksotiske mynter og rike gravfunn vitner om globale nettverk, spesielt i jernalder og over til vikingtid.

Tabell 1. Tidstabell med perioder og dateringer (etter Indreli, 2009).

9000 - 4000 f.Kr.	ELDRE STEINALDER (MESOLITICUM – MESOLITTISK TID)
9000 - 8200 f.Kr.	Tidligmesolitikum (TM)
8200 - 6300 f.Kr.	Mellommesolitikum (MM)
6300 - 4000 f.Kr.	Senmesolitikum (SM)
4000 - 1750 f.Kr.	YNGRE STEINALDER (NEOLITICUM – NEOLITTISK TID)
4000 - 3400 f.Kr.	Tidligneolitikum (TN)
3400 - 2700 f.Kr.	Mellomneolitikum A (MN A)
2700 - 2400 f.Kr.	Mellomneolitikum B (MN B)
2400 - 1750 f.Kr.	Senneolitikum (SN)
1750 - 500 f.Kr.	BRONSEALDER (BRA)
1750 - 1100 f.Kr.	Eldre bronsealder (EBRA)
1100 - 500 f.Kr.	Yngre bronsealder (YBRA)
500 f.Kr. - 1000 e.Kr.	JERNALDER (JA)
500 f.Kr. - 570 e.Kr.	Eldre jernalder (EJA)
500 f.Kr. - Kr.f.	Førromersk jernalder (Keltertid)
Kr.f. - 400 e.Kr.	Romersk jernalder (Romertid)
Kr.f. - 200 e.Kr.	Eldre romertid
200 - 400 e.Kr.	Yngre romertid
400 - 570 e.Kr.	Folkevandringstid
570 - 1000 e.Kr.	Yngre jernalder (YJA)
570 - 800 e.Kr.	Merovingertid
800 - 1000 e.Kr.	Vikingtid
1000 - 1537 e.Kr.	MIDDELALDER (MA)
1537 e.Kr. –	NYERE TID (ETTERREFORMATORISK TID)

Middelalder (1000-1537 e.Kr.)

Innføringen av kristendommen markerte overgangen til middelalderen. Gjennom hele middelalderen var det tekniske nivået i jordbruket svakt og produktiviteten liten. Bosetningen spredte seg utover det som i dag er dyrket mark. I tillegg til korndyrking og husdyrhold, benyttet man seg også av ressursene skogen og myrene kunne tilby. De eldste gårdene lå sentralt til ved de mest brukte ferdselsvegene, heriblant sjøveien.

Folketallet nådde en topp før Svartedauden. Folkeøkningen førte til at gårdene ofte ble delt i to eller flere bruk. Husene til de ulike brukene lå sammen i et tun med teigdelte åkrer i tilknytning til tunet og engstykker utenfor åkrene, mens utmarka lå lengst unna og ble utnyttet i fellesskap.

Høsten 1349 kom Svartedauden, og nærmere 2/3 deler av det norske folk døde. Antall gårder i drift ble halvert. Først på 1500-tallet begynte det å gå oppover igjen, og ikke før et stykke ut på 1600-tallet var folketallet oppe på samme nivå som før pesten. Etter hvert som folketallet økte ble en del av ødegårdene tatt opp, i tillegg til at nye gårder ble ryddet og etablering av husmannsplasser gav livsgrunnlag for en stadig økende

befolkning. Det var de største og mest sentrale gårdene som tålte krisen best, og de folkene som var igjen tok de beste gårdene.

Grytten kirke er nevnt første gang i 1364 som sognekirke. Grytina eller Grytten gård kan i middelalderen ha vært en naturlig samlingsplass, gården Devold som var vertskap for Romsdalsmarkedet ligger på andre siden av elven. Det har trolig vært tre kirker på Grytten, dagens kirke på Veblungsnes er den fjerde. På galleriet i kirka henger et krusifiks som trolig er fra slutten av 1200-tallet.

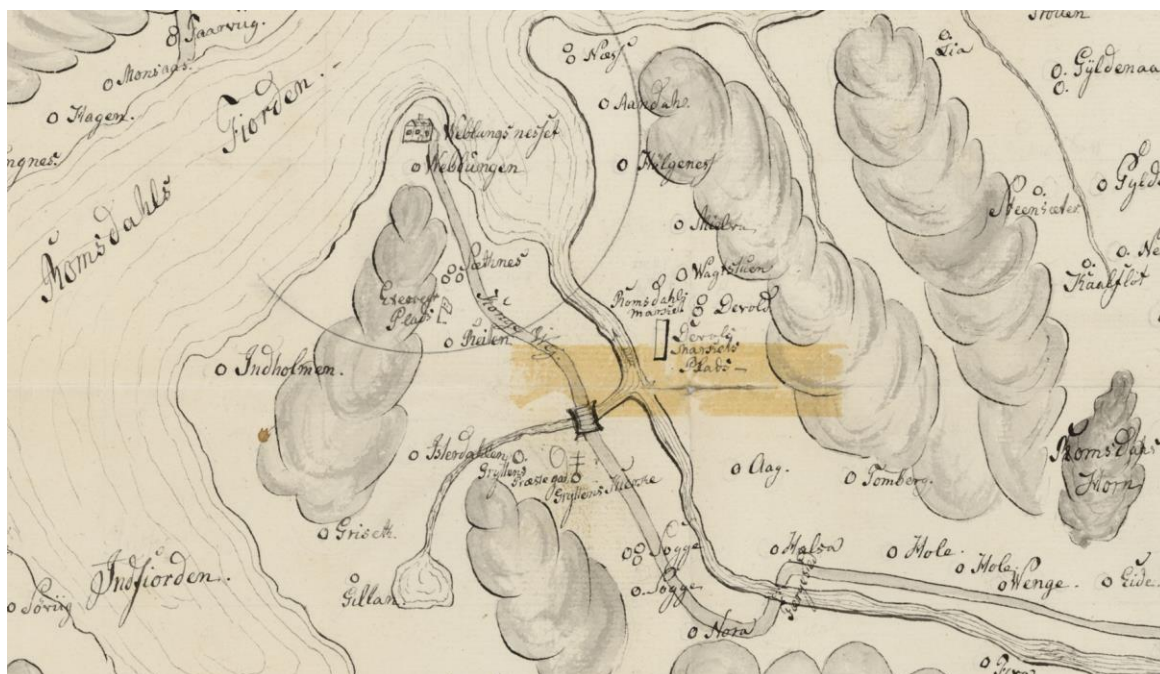
Like sørvest for Raumabrua er det registrert et løsfunn – en penny – fra høymiddelalderen.

Nyere tid (1537 e.kr. -)

Reformasjonen i 1536 førte til at en flere hundre år gammel katolsk tradisjon ble brutt. Den norske kirken mistet selvstendigheten, og fordanskningen tok til. Starten på oppryddingen og veksten etter pesten falt noenlunde sammen med de store hendelsene på riksplan. Etter 1800 kom det både en befolkningseksplasjon og en økonomisk ekspansjon.

Ferdse

Den «Romsdalske hovedvei» var den gamle allfarveien som opprinnelig gikk fra Dovre over Lesja og Lesjaskogen ned Romsdalen til Veblungsnes. Veien var hovedvei mellom Øst- og Vestlandet utbygd som kjøreveg for hest og kjerre sist på 1700-tallet.

Figur 9: Utsnitt av kart over Romsdalen og Åndalsnes 1805. Kilde: Statens kartverk

<https://www.kartverket.no/om-kartverket/historie/historiske-kart/soketreff/mitt-kart?mapId=6149>

Veistrekningen fikk senere navnet Kongevegen. I 1825 ble veien klassifisert som hovedvei, og i 1844 skal veien ha vært fullt kjørbær gjennom hele dalen. Den var flere

steder svært utsatt for stein- og snøras, og på siste halvdel av 1800-tallet ble den flere steder flyttet og utbedret. Dette gjelder særlig området ved Bjørnekleiva i Øverdalen, og strekningen Rygg - Skiri - Flatmark. Ved sistnevnte finnes det rester av alle de gamle veiene, fra den eldste ridestien (hulveg) til vegen fra 1869. Mange andre steder oppover Romsdalen finnes også kortere og lengre rester etter den gamle kongevegen, bla. mellom Marstein og Myrabørisen. Her er ei ganske lang strekning av veien i rimelig bra stand, med de gamle gråsteinsgjerdene mer eller mindre intakte.

Et kart fra 1805 (forrige side) viser at Kongeveien gikk fra Næset (Veblungsneset) oppover Tuen, over Setnesreitan, videre over Setnesryggen, framover mot Haubølan og derifra over Istra elv, opp gjennom Svartdalen, forbi Grytten gamle prestegård og videre forbi Soggeberget mot Øvernora der den krysser Rauma elv (vadestedet) for så å fortsette oppover Romsdalen.

Før 1860 var Veblungsnes handelssentrum for folket oppover Romsdalen, og endepunkt for Kongevegen. Rauma elv måtte dermed krysses. Ved Devold var det bru over Istra.

I 1860 lanserte Captein Peter Conradi planer om Næs (Åndalsnes) som endepunkt for Romsdalsveien. Det var flere grunner til dette forslaget. Passering av fjorden over til Torvik ville bli kortere og sikrere, Næs hadde også en tryggere havn. I tillegg ville det bli en naturlig åpner for veibygging rundt Isfjorden. Næs ble dessuten sett på som et bedre sted å "anlegge byanlæg hvis der i framtiden skulle blive spørsmål derom". Veien nederst i dalen måtte dermed legges om, og i 1869 sto strekningen Åk - Åndalsnes (Næs) ferdig.

Figur 10: Utsnitt av rektangelkart fra Romsdalen datert 1873. Utsnittet viser veistrukturen fra Grytten til Veblungsnes.

Med Åndalsnes som nytt endepunkt ble det nødvendig med ei ny og mer sentral bru over Rauma. I 1875 var Grøttørbrua ferdig bygget. Den ble erstattet av ny bru i 1912. Denne brua var del av hovedveien mellom Åndalsnes og Veblungsnes helt fram til november 1963, da nyveien og Rauma bru åpnet. Med omleggingen av hovedveien til Åndalsnes ble også hovedveien til Veblungsnes endret. Kongeveiens løp ble nå endret til ny avkjørsel ved Åk, via Devold, Øygarden med en bru henholdsvis over Rauma og Istra, over Setnesryggen og forbi Setnesmoen og Setnesgårdene, ned via kirken og ut til Veblungsneset. Kartet fra 1873 på forrige side viser to veiløp over Setnesmoen. Det er usikkert hvilke av disse som var hovedveiens løp.

Rundt 1820 ble det opprettet skyssvesen. Dagens Rauma var da delt opp i flere tinglag som hver hadde flere skysstasjoner. Foruten stasjonen på Veblungsnes var det skysstasjoner på Horgheim, Flatmark og Ormheim. Veblungsnes skysstasjon i Onsumgården ute på neset brant ned som følge av bombingene under andre verdenskrig. Ettersom turisttrafikken kom i gang i Romsdalen fra midten av 1800-tallet, økte trafikken etter veien ytterligere. Det ble blant annet startet opp såkalte «Diligensruter» mellom Oslo og Veblungsnes, merket med merkesteiner som viste avstanden til Lillehammer.

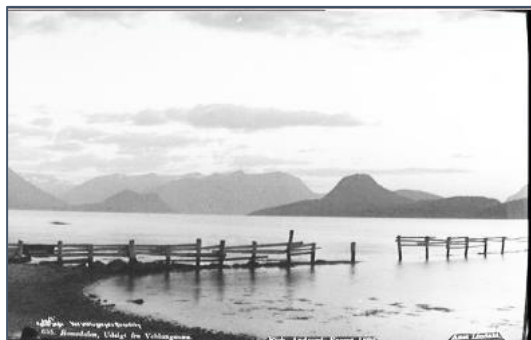

Figur 11: Onsum skysstasjon vises midt i bildet.

Strandstedet Veblungsnes

Navnet «Veblungsnes» er sammensatt av gårdsnavnet Veblungen, etter moreneåsryggen som strekker seg fra Nuken og frem til Veblungsnesbukten, og den lokale betegnelsen «Nes» eller «Neset». I 1791 var navnet Næsset, etter 1812 var navnet Weblung, og etter 1820 var navnet Veblungen. Først etter 1823 ble Veblungsnes tatt i bruk.

Veblungsnes var i 1660–1812 utskipningssted for Lesja jernverk da Veblungsnes var nærmeste havn. I første omgang var det bare kjøring om vinteren da det var dårlig med veger og bruer. Jernverket var en medvirkende grunn til at Veblungsnes og særlig «Neset» (på folkemunne) vokste frem. Jernverket bygde lagerhus ute på Veblungsneset. I 1710 ble det avholdt ting her. I 1714 ble det utstedt byggeseddel på en hustomt der Nils Kristian Abo omtales som strandsitter her, og i 1717 ble det første gjestgiveriet etablert.

Figur 12: Snaget i 1892. Kilde: Veblungsnes i Rauma [Historien om Snaget i Veblungsnes. \(weblung.org\)](#)

Gårdbrukerne i omegn hadde på 1700-tallet sjøboder i strandkanten, og drev fiske som tilleggsnæring. I den forbindelse ble det bygd et stormflovern til vern mot vestaværet, "Snaget", som går fra strandkanten ut mot Romsdalsfjorden i nordvestlig retning i cirka 100 meters lengde. På nordøstsiden ble det smult farvann, og her ble båtene trukket på land mot sjøbuene. Stedet kalles fortsatt "Oppdraget".

I 1809 ble Onsums gjestgiveri etablert. Stedet utviklet seg etter hvert til et mindre strandsted med en gjestgiver, handelsmann og en del militære personer. Veblungsnes fikk poståpneri i 1822 samtidig med Lesja, og posten til Molde gikk fra da av gjennom Romsdalen i stedet for over Trondheim.

I løpet av 1800-tallet ble sjøbodene bygd om til boliger. I tillegg ble det reist bolighus på bakkekanten mot fjorden. Vest for «Oppdraget» ble det bygd en landgangsvorr (båtstø) i forbindelse med opprettelse av Landpostruten i 1822. Derifra ble posten ført opp gjennom Romsdalen. Rett sør for landgangsvorren sto våningshuset til Onsum gård med "Færmannstallen". Østenfor denne igjen var det to store pakkhus med tilhørende brygge. Sør for pakkhusene var det et havneanlegg med brygger. Her ble det også reist bolighus i to rekker på begge sider av den gamle kongevegen. Veien fikk nå navnet Alleen etter alleen som omkranset veistrekket ut til Veblungsneset.

Romsdalsmarknaden ble flyttet til Veblungsnes i 1820. Devold var ikke lenger egnet som marked fordi elven Rauma var blitt for grunn til at større fartøy kunne gå helt opp til Devold. Veblungsnes var på 1800-tallet det største ladestedet i distriktet. Stedet var nærmeste havn for øvre Gudbrandsdal, og det ble fortsatt skipet ut varer fra Lesja jernverk. Flyttingen av Romsdalsmarkedet innebar et stort oppsving for strandstedet.

Figur 13: Veblungsneset før 1920. Kilde: Facebook – Gamle bilder fra Rauma

Grytten kirke ble demontert og flyttet fra Grytten til Veblungsnes i 1828. Nåværende kirke ble oppført i 1732 på tuftene av en stavkirke fra 1642.

Det ble etablert fast skole på Veblungsnes fra 1857, i Onsumhuset. Et eget skolehus ble oppført i 1864, og en ny skolebygning ble oppført i 1923.

Figur 14: Veblungsnes fra Veblungen mot Grytten kirke på 1920-tallet. Kilde: Facebook – Gamle bilder fra Rauma

Setnesmoen ble formelt etablert som forlegningsleir i 1818, med senere utvidelser på 1860-tallet og på 1880-tallet. Det såkalte «Gryttenske» kompani øvde et par km sør for nåværende Setnesmoen allerede på midten av 1700-tallet. Fra 1911 benyttet det nyopprettete Sundmøre regiment nr. 11 leiren, fra 1930 og frem til 1995 holdt Møre infanteriregiment nummer 11 til her. Setnesmoen er i dag ekserserplass og standkvarter for Møre og Fjordane heimevernsdistrikt (HV-11).

Rauma Ullvarefabrikk og Grepa fabrikker ble etablert i 1920 årene. Grepa flytter ni år senere til Ørsta. Rauma ullvarefabrikk utviklet seg videre og er fortsatt den største arbeidsplassen på stedet. Frem til 1940 Hadde Veblungsnes en utvikling med god vekst.

Figur 15: Rauma ullvarefabrikk 1920-årene.

Andre verdenskrig

I april 1940 ble Åndalsnes brukt som landgangshavn for britiske styrker som deltok i felttoget i Norge etter det tyske angrepet på Norge. Britene forlot Åndalsnes 2. mai og tyske styrker inntok byen i et forsøk på å stoppe de britiske troppene. Tyske fly slapp brannbomber ned over Åndalsnes og Veblungsnes, og store deler av bebyggelsen brant ned begge steder. På Veblungsnes sto kun deler av Tuen igjen intakt. I alt 104 bygninger gikk tapt på Veblungsnes, derav 90 bolighus. Bebyggelsen ble aldri bygd opp igjen, men det ble satt opp noen få Svenskehus og noen forretningsgårder. Det meste av gjenreisningen ble gjennomført på Åndalsnes, og mange flyttet fra Veblungsnes til Åndalsnes.

Figur 16: Tuen, noen av husene som ikke ble brannherjet under krigen. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Figur 17: Snaget sees til venstre. Ruiner av murhusene står igjen. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Okkupasjonsmakten tok også i bruk Setnesmoen, og oppførte flere nye bygninger i løpet av krigsårene. Det finnes flere gjenværende tyske krigsminner i området.

Etterkrigstiden

Etter krigen ble bare deler av Veblungsnes bygd opp igjen, og fikk aldri den betydning det hadde før krigen. Selv om større boligfelt kom i 1970-, 1980- og 1990-årene, har utviklingen vært negativ med nedleggelse av skole, butikk og postkontor.

Figur 18: De gule firkantene markerer husene som ble ødelagt av brann de siste aprildagene etter at et enslig fiendefly slapp brannbomber som falt ned ved bedehuset (markert med rød stjerne). Den u-formede bygningen midt på bildet var Onsum-løen eller færmannstallen (stallen til Veblungsnes skyss-stasjon). Rett over for denne var Tinghuset, og over det igjen Onsum-huset. De nye bygningene som er vist til høyre i illustrasjonen er boligområdet Leira som ble utfyllt og utbygd på 1980- og 90-tallet. Kilde: Magne Heen, 2013. [Nye Veblungsnes, Index. \(weblung.org\)](#).

Gjenoppbygging startet under krigen med bl.a. Svenskehus i Djupdalsgata. Veblungsnes ble sammen med Åndalsnes regulert av Brente Steders Regulering (BSR) ledet av arkitekt Sverre Pedersen, som så mange andre steder i Norge som ble bombet. Planene bar preg av lokale ønsker, kontakten mot omkringliggende natur og stedlige, gjenværende forhold som bebyggelse og gatestruktur. I planen for Veblungsnes ble det planlagt et torg med åpning mot det BSR tenkte seg skulle være havna.

Figur 19: Svenskebyen bygd opp i ruinene i 1941. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Figur 20: Veblungsnes rundt 1950-tallet. Kilde: Veblungsnes og Grytten historielag.

Veblungsnes Sandtak ble etablert i 1947 da Veblungsnes gård fikk ny eier som startet sandtaket. Bedriften leverer sand og ferdigbetong til hele fylket, og har et eget kaianlegg på utsiden av sandtaket.

Den østre siden av Tuenvegen er bebygd med eneboliger fra 1950-tallet, med noen innslag av 1960-talls bygg.

I 1960 ble det startet opp arbeid med å bygge bru over Veblungsnesbukten. Rauma bru stor ferdig i 1963.

I 1970 ble skolen i Veblungsnes truet med nedleggelse, men ble ikke lagt ned før i 1999. Bygningen fra 1923 benyttes i dag til forsamlingshus.

Figur 21: Åndalsnes og Veblungsnes 1963-65. Rauma bru åpnet i 1963, Helt til høyre, ved foten av Setnesfjellet, ser vi Veblungsnes, med sandtaket bak. Videre mot venstre Setnes og Setnesmoen. Foto: H. Sødahl. Åndalsnes. Kjelde: Stiftelsen Nordmøre museum.

Figur 22: Stenes og Setnesreitan i 1970. Kirkeveien fra Setnes er gjennomgående helt frem til kirka.

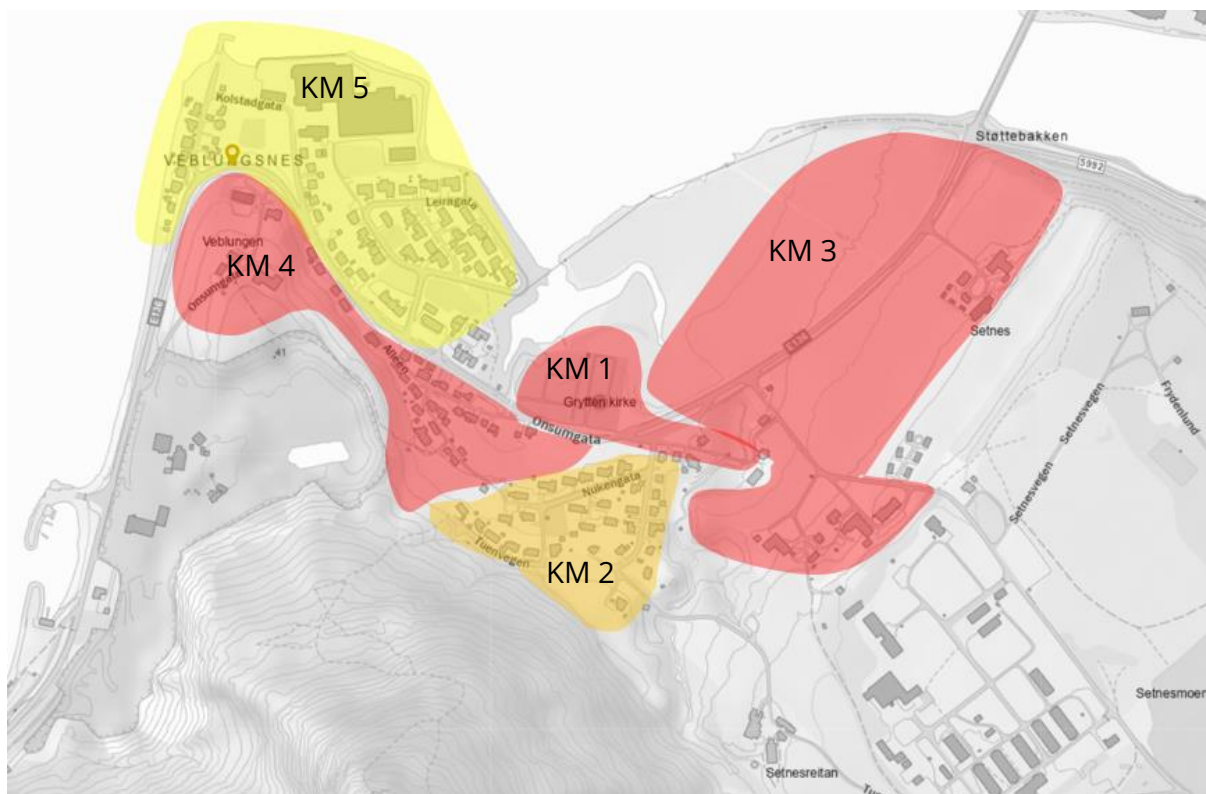
Butikken på Veblungsnes ble lagt ned og flyttet til Øran-senteret 1992. Posten ble lagt ned i 1997.

Boligområdet i Nukengata er i hovedsak oppført på 1970-tallet. Flyfoto viser at området var ferdig utbygd i 2001. Boligområdet Leira, som i tidligere tider var havneområde på Veblungsnes, ble i 1977 regulert til boligområde. Da området ble etablert fylte Veblungsnes Sandtak ut en større del av bukta med sand. området ble utbygd i 1980 og 90-årene.

5 Verdi, påvirkning og konsekvens

5.1 Utredningsområde

Planområdet ligger på Veblungsnes i Rauma kommune. Utredningsområdet utgjør den nordligste delen av tettstedet avgrenset i den sør-nordgående vegeterte terrengkanten som avgrenser Setnesmoen og tettstedet, Veblungen med sandtaket, fjorden og elva.

Figur 23: Avgrensingen av de fem delområdene/kulturmiljøene som utredes med nummer som følger beskrivelsene av delområdene. Gul farge angir noe verdi, oransje farge angir middels verdi og rød farge angir stor verdi.

5.2 Kulturmiljø 1 Grytten kirke og kirkegård

Figur 24: Kulturmiljø (KM) 1 Grytten kirke og kirkegård med stor verdi. Stiplet blå linje viser hovedveiens trasé inn til Veblungsnes etter 1869. Kartgrunnlaget er hentet fra Riksantikvarens database Askeladden med registrerte lokaliteter og SEFRAC-registrerte bygg (gule og røde trekanter).

Kulturmiljø 1 omfatter Grytten kirke og kirkegård avgrenset av et gjerde av tørrmurt naturstein. Kulturminner i nær tilknytning til kirkestedet inngår. Vest for kirken er det parkeringsplass, og dagens E136 passerer tett inn på hovedinngangen til kirken. Kulturmiljøet ligger delvis innenfor planområdet og delvis i influensområdet.

Kulturhistoriske verdier

Fredete kulturminner

ID 240781 Bosetning-aktivitetsområde. Uviss tid. Automatisk fredet (AUT). Ca 50 m nord for kirken er det registrert fire små stolpehull på rad orientert (NØ – SV). Kullprøve viser datering til 1120 - 1250 e.Kr. (Middelalder). Det kan være en rest av et gjerde.

Andre kulturhistoriske verdier

240784-2 Dyrkingslag og stolpehull. Uviss tid, ikke fredet.

ID 144975 Gravfelt Setnes fra jernalder. Det er registrert tre gravhauger som er fjernet.

ID 84440-3 Grytten kirke, listeført. Kirken er åttekantet, oppført av laftet tømmer. Bygningen ble opprinnelig bygd på Grytten i 1732, men ble flyttet til sin nåværende beliggenhet i 1829 på grunn av problemer med sandflukt. Kirken er tilnærmet uendret fra byggeår.

ID 291063 Minnebauta 1914: Like øst for Grytten kirke står en bautastein som ble reist i anledning 100 års jubileet for Grunnloven (1814). Steinen ble opprinnelig reist ved Støttebakken på Setnes og avduket den 17. mai 1914. Den ble flyttet til dagens plassering i 1972, da hovedveien ble omlagt. Årstallet 2014 er hogd inn ved 200-årsjubileet for Grunnloven.

ID 287598 Setnes steinhvelvbru utgjør en del av det gamle hovedveinettet i Romsdalen som knyttet Veblungsnes til omverdenen. Brua krysser Setnesgrova, og er en steinhvelvbru med et hvelv. Det står rader med stabbesteiner på hver side av veien. Brua ble først bygd i 1825 med Ole Halvorsen Mjelva som byggmester, og bygd opp igjen i 1837 av samme person. Brua ble restaurert i 1985. I dag er det gamle veifaret (Svingen) brutt like øst for brua ved eiendommen gnr. 3/139.

Figur 25: historiske veistrukturer. Kilde: Grindaker AS Landskapsarkitekter. Det er usikkert om hovedveien over Setnes gikk på vestre eller østre side av Setnesmoen.

Verdivurdering

Grytten kirke er listeført, og har stor verdi lokalt og nasjonalt. Kirken i seg selv gir stor identitets- og symbolverdi for tettstedet Veblungsnes. Spor etter gammel bosetting i området viser stor tidsdybde. Steinhvelvbrua har kulturhistorisk verdi som et lokalt og regionalt samferdselskulturminne som gir kunnskap om tidlig ingeniørkunst. I tillegg har brua verdi som strukturerende element for Grytten kirke i sammenheng med strandstedet Veblungsnes. Brua er en del av et eldre hovedveinett inn til Veblungsnes. Veien gikk rett mot kirka via Setnesgårdene før den fortsatte videre ut til neset.

Hovedvegens trasé er fortsatt synlig gjennom kulturmiljøet, både som veielement og visuelt gjennom siktaksen mellom Setnes-gårdene og kirka, og videre mot Alleen. Bautasteinen er synlig for gående og kjørende langs dagens E136. Minnesmerket har stor kulturhistorisk verdi på lokalt og regionalt nivå.

Kulturmiljøet utgjør en viktig og samlende del av Veblungsnes med stor identitetsverdi, opplevelsesverdi og historiefortellende verdi. Kirken i sammenheng med den eldre hovedveien med steinhvelvbru, bautastein, bosettingsspor og registrerte gravminner viser stor tidsdybde. Med unntak av etableringen av dagens E136 og bruddet i den gamle hovedveien øst for brua oppleves kulturmiljøet som lite endret etter at kirken ble flyttet hit, noe som gir kunnskapsverdi.

Kulturmiljø 1 Grytten kirke og kirkegård er vurdert til å ha samlet stor lokal, regional og nasjonal kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi. Samlet vurdering blir stor verdi.

Påvirkning og konsekvens

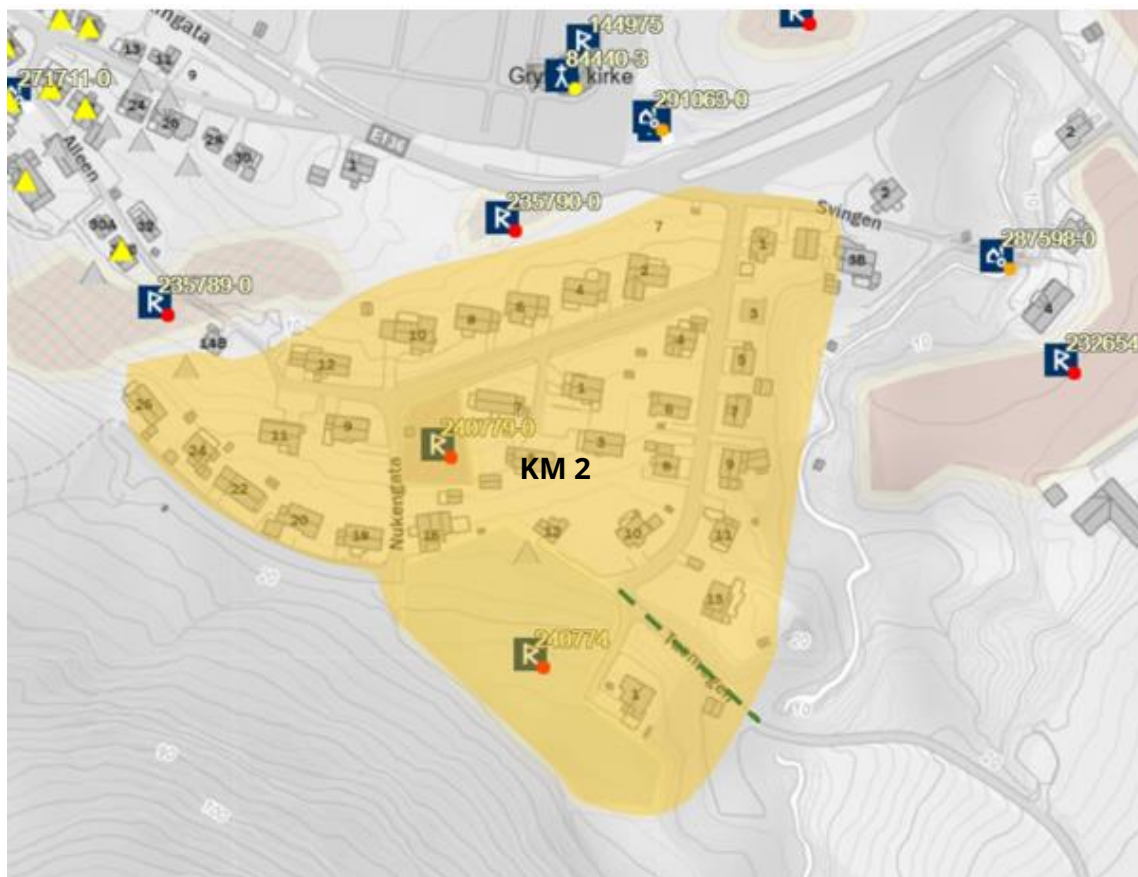
Grytten kirke og kirkegård vil ikke bli direkte berørt av tiltaket. Når ny trasé endrer retning bort fra kirken, vil det, sammen med ny støyskjerming, gi bedre støyforhold for både kirke og kirkegård. Minnstedet med bautaen berøres ikke direkte og vil fortsatt bli synlig fra E136. Det legges opp til adkomst til minnstedet via gangvei/fortau. I sør, på utsiden av kirkegårdsmuren, vil det bli etablert en ny plass i front av kirken når dagens veiareal omdisponeres. Plassen vil romme snuplass, parkeringsplasser for funksjonshemmede og bårebil, rensedam samt oppholdsarealer. Det vil bli stilt krav om detaljutforming av plassen gjennom reguleringsbestemmelsene.

Den gamle hovedveien (Svingen) og steinhvelvbrua over Setnesgrova er allerede delvis berørt gjennom nytt pumpehus og et brudd i den gamle traseen. Ny E136 vil ikke berøre brua. Nye overganger, gang- og sykkelveier vil ligge på bakkeplan uten oppbygging. Det gjør at siktlinjen mellom Setnes og kirken ikke berøres.

Den kulturhistoriske sammenhengen mellom kirken og den eldste gjenværende delen av Veblungsnes vil bli bedret ved at barrieren som dagens vei og trafikkmengde og støynivå blir redusert. En større opparbeidet felles «kirkeplass» vil gi mer rom ved kirkens hovedadkomst, noe som kan bli en positiv kvalitet i sammenhengen kirke, minnsted og tettsted. Nye høye støyskjermer foran kirken vil redusere dagens sikt inn mot kirken og kirkegården. Påvirkning settes til noe forbedret.

Ut fra at verdien er vurdert som stor og påvirkning er vurdert til noe forbedret, vil konsekvensen være **miljøgevinst** for kulturmiljø 1. Begrunnes i at tiltaket forbedrer kirkens omgivelser.

5.3 Kulturmiljø 2 Nukengata – Tuenvegen

Figur 26: Kulturmiljø (KM) 2 Nukengata- Tuenvegen med middels verdi. Stiplet grønn linje viser omtrentlig (antatt) gjenværende deler av den gamle Kongeveiens trasé inn til Veblungsnes.

Kulturmiljøet omfatter boligfeltet Tuen avgrenset av Nukenfjellet i sørvest, Setnesgrova i øst, E136 i nord og det gamle trehusmiljøet på Tuen i nordvest. Terrenget heller ned mot sjøen i nord. Deler av kulturmiljøet ligger innenfor planområdet, og deler ligger i influensområdet.

Kulturhistoriske verdier

Fredete kulturminner

ID 240779 Dyrkingsflate Nukengata er datert jernalder og automatisk fredet. Omfatter dyrkingslag på 10 til 30 cm dybde. I yngre jernalder vil havnivået ha vært ca 10 – 12 m høyere enn dagens, og plasserer den nordlige kanten av lokaliteten på dette tidspunktet nær stranden. Lokaliteten strekker seg trolig videre mot øst og sør under hager, vest og nord under veien og er muligens samme lokalitet som ligger 20 m mot sør (ID 240774 Britplassen).

ID 240774 Britplassen, bosetning-aktivitetsområde er datert jernalder og automatisk fredet. Lokaliteten omfatter dyrkingslag 10 til 20 cm under bakken og inneholder ni groper, syv stolpehull, to grøfter og mange ardspor. Kullprøve fra grop på ca. 0,45 m

dybde er datert til eldre romertid. Lokaliteten ligger 17-19 meter over havet. Landskapet skråner bratt oppover mot sørvest.

Andre kulturhistoriske verdier

Tuen boligfelt: Tuenvegen ble etablert etter andre verdenskrig, og østre del av gateløpet er bebygd med bolighus i to etasjer oppført like før og like etter 1950. Boligfeltet på Setnesjordet ble regulert i 1973, og eneboligene i Nukengata er i hovedsak oppført utover 1970-tallet. Flyfoto (kilde 1881 kart) viser at området var ferdig utbygd i 2001.

En liten rest av traseen til den gamle Kongeveien går gjennom kulturmiljøet, i dag som Tuenvegen (kilde: kart fra 1805 og 1873). Det antas ut fra kart og kilder at Kongeveiens trasé kan ha fortsatt videre sørover forbi Setnesreitan. Traseen nordover er i dag brutt av tuen boligfelt.

Verdivurdering

Kulturmiljøet favner om deler av matrikelgårdene Setnes (gnr. 3) og Reiten (gnr. 4), der begge er beskrevet i kilder fra middealderen. Dette er gårder med stor tidsdybde. Tuen er et nyere boligområde bygd ut etter andre verdenskrig. Enkeltviser boliger er ombygd og endret, men området i sin helhet med 1950-talls og 1970-talls boliger er fortsatt lesbare for sin tid, noe som gir både kunnskapsverdi og opplevelsesverdi. I delområdet er det registrert en automatisk fredet lokalitet med dyrkingsspor, i sammenheng med ID 240774 Britplassen, som har stor kunnskapsverdi i seg selv gjennom funn og tidsdybde. Lokaliteten bidrar til å trekke verdien opp. Forbindelsen mellom lokalitetene i Nukengata og Britplassen er i dag brutt av boligfeltet. Funn under flat mark gir redusert opplevelsesverdi.

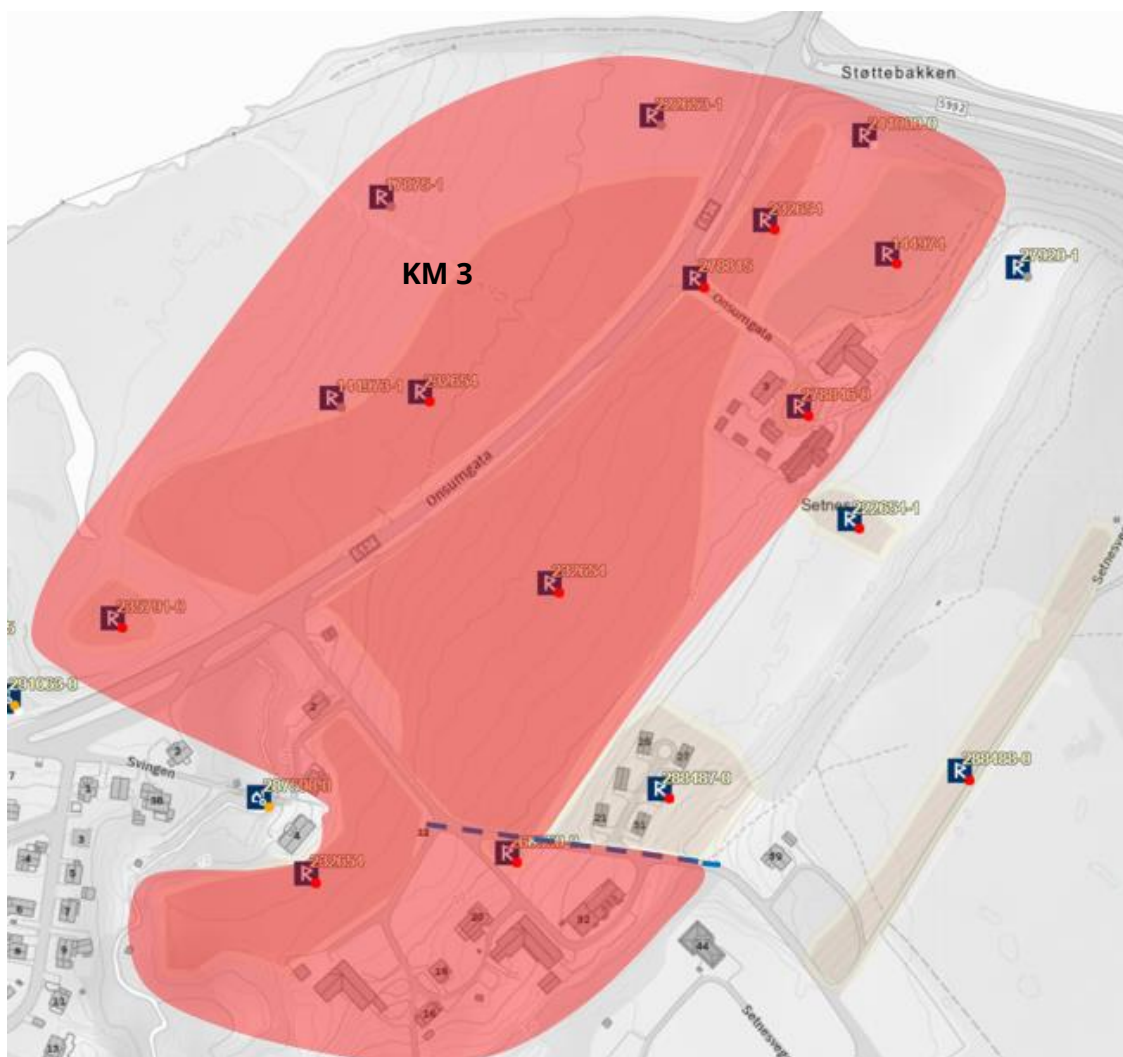
Kulturmiljø 2 Nukengata - Tuenvegen er vurdert til å ha middels kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi. Samlet vurdering blir **middels verdi**.

Påvirkning og konsekvens

De automatisk fredete kulturminnene vil i mindre grad bli berørt ut fra avstanden til tiltaket. Ny vei vil ikke berøre bolighusene direkte, men gi en større nærføring til E136 enn i dag. Oppbygging av veilegeme og høye støyskjermer (2,5 meter) på begge sider gjennom boligområdet vil bidra til å øke barrierevirkningen sammenlignet med dagens vei, og med det splitte opp og svekke opprinnelige kulturhistoriske sammenhenger og forbindelseslinjer. Høydeforskjellen i terrenget gjør at de fleste av bolighusene vil kunne se over støyskjermer. Kun fire av boligene vil miste eller få delvis tap av utsikt. Boligene vil bli mer støyuutsatt enn i dagens situasjon, men støyskjermer vil bidra til å redusere støynivået fra trafikken. Påvirkning settes til noe forringet.

Ut fra at verdien er vurdert som middels og påvirkning er vurdert til noe forringet, vil konsekvensgraden gi **noe miljøskade** for kulturmiljø 2. Begrunnes i brudd i kulturhistoriske sammenhenger.

5.4 Kulturmiljø 3 Setnes

Figur 27: Kulturmiljø (KM) 3 Setnes med stor verdi. Stiplet blå linje viser den gamle hovedveiens trasé inn til Veblungsnes.

Kulturmiljøet er lokalisert på en slak, hellende sandslette ned mot fjorden. Omfatter gjenværende jordbrukslandskap med matrikelgårder avgrenset av terrengkanten i nordøst, Tuen boligfelt i sørvest, strandkanten og elva i nord. En mindre del av kulturmiljøet ligger innenfor planområdet, storparten ligger i influensområdet.

Kulturhistoriske verdier

Fredete kulturminner

ID 235791 Kokegroplokalitet Setnesgrova er datert bronsealder – jernalder og automatisk fredet. Funnene omfatter en kokegrop, en grøft og flere ardspor, alle funnet 30 cm under bakken. Kullprøve fra kokegropen er datert til yngre romertid – folkevandringstid. Lokaliteten lå opprinnelig nært sjøkanten.

ID 232654 Dyrkingsspor Setnes (fire lokaliteter), der lokalitet 1, 3 og 4 omfatter dyrkningsflater og lokalitet 2 omfatter dyrkingsspor, alle datert til bronsealder – jernalder og automatisk fredet. Samlet sett er dette en stor lokalitet som ligger på begge sider av E136. Lokaliteten ligger 5 - 22 meter over havet.

ID 278815 Setnes båtgrav datert til vikingtid og automatisk fredet. Funnet ved innkjørselen til Setnes feriesenter (gnr. 3/2). Båtens omriss anslås å være ca. 2,60 m bred og ca. 1,40 m bred, orientert nordøst - sørvest. Ulike jernobjekter, ca 53 båtnagler og en mulig kniv eller spyd, ble funnet i og rundt lokaliteten. Omfanget av funnet kan være større.

ID 144974 Setnes bosetning-aktivitetsområde er datert til jernalder og automatisk fredet. Lokaliteten ligger nordøst for Setnes feriesenter, (gnr. 3/2), og måler 11,5m (NØ - SV) og 50 m (NV - SØ). Det er totalt registrert 33 strukturer som groper, stolpehull og ardspar. Enkelte av gropene kan representere graver. En av to graver er fjernet. Et mulig stolpehull ble datert til yngre bronsealder – førromersk jernalder. En stor grop ble datert til middelalder og en annen grop ga en datering til merovingertid – vikingtid.

Langs den nordøstlige kanten av denne lokaliteten ble det i 2017 funnet et større arkeologisk område med dyrkingslag under bakken datert fra eldre bronsealder til folkevandringstid. Enkelte av nedgravingene kan være graver fra eldre jernalder.

ID 278846 Setnes dyrkingslag er datert til jernalder og automatisk fredet. Ved Setnes feriesenter (gnr. 3/2) er det funnet et fossilt dyrkingslag fra yngre bronsealder – førromersk jernalder. Lokaliteten måler ca. 36 m (NØ - SV) og 24 m (NV - SØ).

ID 268350 Setnes dyrkingsspor er datert til bronsealder – jernalder og automatisk fredet.

Andre kulturhistoriske verdier

ID 222653 Løsfunn er datert høymiddelalder. Funnet omfatter en Penny (mynt) fra Edward I tid (1272-1307), Bristol i England datert 1280-1281 (North 1991: 29). Kun halve mynten er bevart, men den er ikke intensjonelt klippet.

ID 17875 Gravminne er datert vikingtid, uavklart. Rikt gravfunn fra vikingetiden funnet på gnr. 3/2 Setnes. Det var ingen spor etter gravhaug på funnstedet. Derimot ble det iaktatt at naglene lå på linje, som tyder på at gravgodset har vært nedlagt i en ubrent båt.

ID 144973 Gravminne er datert vikingtid, uavklart. To gjenstander funnet på Setnes (gnr. 3/1) mindre enn 10 m fra hverandre. Samhørigheten mellom gjenstandene er usikker, da ingen haug ble observert på stedet.

ID 241000 Liten tysk betongbunker fra 1940-45 er ikke fredet. Lokaliteten ligger på Setnes (gnr. 3/2) og måler 20 m (N - S) x 10 m (V - Ø). Bunkeren har en god defensiv posisjon, med betongvegger og et bølget ståltak.

Ingen av de to Setnes-gårdene innenfor kulturmiljøet har SEFRAK-registrerte bygninger. Begge tilhører matrikkelgården Setnes gnr. 3. Setnes gnr. 3/2 har bebyggelse fra 1926 og 1945. Bebyggelsen på gnr. 3/28 Setnes – Utsikten er oppført like etter andre verdenskrig.

En liten rest av den gamle hovedvegen mellom Åk – Veblungsnes går igjennom kulturmiljøet. Veien er brutt øst for Svingen, men synes å være relativt intakt sørover fra Setnes, forbi Setnesmoen og ned til Istra.

Verdivurdering

Kulturmiljøet favner om deler av matrikkelgården Setnes (gnr. 3) som er beskrevet i kilder fra middealderen. Kulturmiljøet utgjør en del av et større jordbrukslandskap med stor identitetsverdi, opplevelsesverdi og historiefortellende verdi. Jordbrukslandskapet i sammenheng med det store omfanget av bosettingsspor i området viser stor tidsdybde. De mange funn som er registrert bidrar til å bekrefte at her har vært drevet kontinuerlig landbruk over svært lang tid, noe som gir stor kunnskapsverdi. Denne delen av kulturlandskapet på Veblungsnes er relativt lite endret. Bebyggelsen er av nyere dato, men er bygd opp og ivaretatt som gårdsbygninger rundt et tun, noe som gir kunnskapsverdi både knyttet til gårdsdelingen i siste del av 1800-tallet og tunenes form og plassering i jordbrukslandskapet. Gårdenes tradisjonelle plassering på høyder i landskapet gjør tunene synlig for omgivelsene. Samlet fremstår kulturmiljøet som et helhetlig jordbrukslandskap. Det gir både opplevelses- og bruksverdi.

Kulturmiljø 3 Setnes er vurdert til å ha stor kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi. Samlet vurdering blir **stor verdi**.

Påvirkning og konsekvens

Kulturmiljøet er berørt av dagens E136, og vil ikke bli ytterligere berørt av tiltaket på grunn av avstand. Påvirkning settes til ubetydelig endring.

Ut fra at verdien er vurdert som stor og påvirkning er vurdert til ingen/ubetydelig, vil konsekvensgraden gi **ubetydelig miljøskade** for kulturmiljø 3. Begrunnes i avstanden til tiltaket.

5.5 Kulturmiljø 4 Alleen - Veblungen

Figur 28: Kulturmiljø (KM) 4 Alleen - Veblungen med middels verdi. Stiplet grønn linje viser omtrentlig en gjenværende del av den gamle Kongeveiens trasé inn til Veblungsnes.

Kulturmiljøet omfatter den eldste trehusbebyggelsen på Tuen og nordover med den gjenværende delen av Veblungen i nord. Veblungen utgjør i dag en rest av en opprinnelig åsrygg som heller ned mot Onsumgata og Veblungsneset i nord. Kulturmiljøet ligger delvis innenfor planområdet og delvis i influensområdet.

Kulturhistoriske verdier

Fredete kulturminner

ID 240772 Dyrkingsspor Veblungen datert jernalder og automatisk fredet. Lokaliteten ligger på Veblungsnes (gnr. 2/1, 2/9, 2/46) og omfatter et dyrkingslag på 10 til 30 cm dybde med fire groper og en grøft. Kullprøve fra grop på 50 cm dybde ble datert til 2206 - 2032 f.Kr. (Seinneolitikum). Dateringen til yngre steinalder passer godt med den gamle strandlinjen og 20 m høyere havnivå, og plasserer den nordlige kanten av lokaliteten på dette tidspunktet nær stranden. Lokaliteten strekker seg trolig videre mot nordøst under hagen og sør under låven.

ID 235789 Dyrkingsspor/-flate Tuen I er datert bronsealder – jernalder og automatisk fredet. Berører gnr. 3/5, 3/3/9, 3/3/17. Funnet omfatter flere arkeologiske strukturer

med ni groper, en grøft og et dyrkingslag på 5 til 20 cm dybde. En grop på 60 cm dybde er datert til yngre bronsealder – førromersk jernalder. Lokaliteten ligger 6 - 19 meter over havet og landskapet skråner noe oppover mot sørvest. En gammel veg gjennom Romsdalen som startet eller endte på Veblungsnes går gjennom midten av lokaliteten fra nordvest til sørøst. Det antas, på bakgrunn av landskapet, at lokaliteten strekker seg videre mot nordøst og er muligens den samme lokalitet som (ID 235790). Boligområdene nord og sør for lokalitetene har skadet noen dyrkingslag.

ID 235790 Dyrkingsspor Tuen II datert bronsealder – jernalder og er automatisk fredet. Berører gnr. 3/146, 3/319, 3/3/14. Det er funnet et dyrkingslag 1,30 meter under bakken.

Andre kulturhistoriske verdier

Veblungen:

D 240773 dyrkingsspor fra uviss tid og ikke fredet. Lokaliteten ligger i tilknytning til Veblungen gård (gnr. 2/1. Det er funnet kullag fra nyere tid (1798 - 1942 e.Kr.). Sandtaket har blitt utvidet de siste 50 årene, og dette har medført mye forstyrrelser i området.

ID 240773 Tysk betongbunker fra 1940 - 1945 er ikke fredet. Lokaliteten inneholder en kombinert kanonstilling og bunker med god utsikt til fjorden og veien gjennom Veblungsnes. Bunkeren har en god defensiv posisjon, med betongvegger.

Veblungsnes skole (SEFRAK-registrert ID 1539-0003-002). Skolen ble påbegynt i 1918 og stod ferdig i 1923. Siden skolen ble lagt ned i 1999 er bygget benyttet som forsamlingshus.

Veblungen gård er kjent fra kilder fra 1610, men antas ut fra funn å være mye eldre. Utgjør matrikelgård gnr. 2. Gården brant ned under andre verdenskrig. Dagens gårdsbygninger er oppført like etter krigen.

Vinkjelleren. Ved foten av bakken fra skolen ser en restene av vinkjelleren til Hotell Romsdal som brant ned i april dagene 1940 (bildet under).

Figur 29 Vinkjellerens inngang. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Tuen:

ID 271711 Schmidt-hus, oppført i 1912 og ikke fredet. Schmidt-hus er en hustype som stort sett er oppført på Sunnmøre, utformet og bygget i tidsrommet 1904–1947 av den tysk-danske arkitekten og byggmesteren Heinrich Wilhelm Schmidt. Et gjennomgående trekk ved hustypen er bruken av 250 mm tykke sementsteinblokker, høy sokkel med sentralt plassert inngangsparti, dekorativ bruk av fortanning med murstein i hjørner og rundt åpninger, og gjennomgående malt i mursteinsfarge. Taket

var opprinnelig tekket med skifer. På nordøstsiden lå en stor trapp til andre etasje av betong, med jernrekkverk. Dette er ett av to gjenværende Schmidt-hus i Rauma kommune, og har lokal og regional stor verdi.

Figur 30 Alleen slik det så ut i 1912, og som har gitt navn til gata. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Bebyggelsen langs Alleen utgjør det eldste bevarte boligområdet på Veblungsnes, oppført på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Området unngikk brannen som følge av bombingene under andre verdenskrig, og utgjør i dag en siste bevart rest av det opprinnelige strandsitterstedet. I alt 16 bygninger er registrert i SEFRAX:

ID 1539-0003-003 Bolighus Onsumgata 23, 1800-tallet.

ID 1539-0003-004 Bolighus Onsumgata 21, Gryttenhuset, 1900-tallet, første kvartal (1900-1925).

ID 1539-0003-004 Bolighus Alleen 4, Kvellro «Remenhuset», 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-022 Bolighus Alleen 17, Juelsro «Juelhuset», 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-023 Atelier/verksted/postkontor Alleen 17b, Juelsro «Gamle Posten», 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-024 Bolighus Alleen 17, Juelsro, 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-025 Bolighus Alleen 15B, Torberghuset, 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-026 Bolighus Alleen 15, Midttun, 1800-tallet, tredje kvartal 1850-1875).

ID 1539-0003-006 Bolighus Alleen 12, «Einanghuset», 1800-tallet, fjerde kvartal (1875-1900).

ID 1539-0003-007 Bolighus Alleen 14, Fredheim «Skirihuset», 1900-tallet, første kvartal.

ID 1539-0003-008 Bolighus Alleen 16, Svingen «Setnesstuen», 1800-tallet, fjerde kvartal.

ID 1539-0003-009 Bolighus Alleen 20, Solgjøtt «Setnesstuen», 1800-tallet, fjerde kvartal.

ID 1539-0003-010 Bolighus Alleen 22, Åland-huset «Setnesstuen», 1800-tallet, fjerde kvartal.

ID 1539-0003-012 Schmidt-hus, Alleen 1B, 1912.

ID 1539-0003-019 Bolighus Alleen 22, Sheblomst «Høenhuset», 1800-tallet, fjerde kvartal.

Andre hus med aldersverdi:

Gnr. 3/11 Setnes, Tuenvegen 32, Hovedhus Tuen gård, oppført 1924.

Gnr. 3/47 Setnes-Kveldsro, Tuenvegen 30A, trolig oppført på 1960-tallet.

Gnr. 3/15 Setnes -Solvang, Nukengata 14B, oppført rundt 1922.

En lengre rest av traseen til den gamle Kongeveien går igjennom kulturmiljøet, i dag med gatenavnet Alleen (kilde: kart fra 1805 og 1873). Alleen, som fortsetter videre

nordover i dagens Nukengata, er et tidlig veifar som kan knyttes til Kongeveien fra 1805 som gikk over Tuen, men som kan være eldre. Traseen er i dag brutt ved lokalitet ID 235789 Tuen 1 i sørøst. I nord går den inn i dagens E136. Trærne som utgjorde den opprinnelige alleen er i dag stort sett borte.

Verdivurdering

Kulturmiljøet favner om deler av matrikkelgårdene Veblungen (gnr. 2) og Setnes (gnr. 3). Begge er beskrevet i kilder fra middealderen. Kulturmiljøet er sammensatt, og de mange ulike kulturminnene markerer aktivitet som har foregått over lang tid. Særlig dyrkingssporene ved Tuen og Veblungen gård vitner om stor tidsdybde, som gir stor kunnskapsverdi. De automatisk fredete bosetnings og aktivitetslokalitetene med spor helt tilbake til steinalderen bidrar til å løfte verdien i dette delområdet. Innenfor kulturmiljøet ligger det eldste, gjenværende bygningsmiljøet på Veblungsnes med bebyggelse fra 1800-/1900-tallet som gir kunnskap om datidens byggeskikk, og hvordan strandstedet Veblungsnes utvidet seg rundt århundreskiftet. Bebyggelsen er relativt lite endret og i god stand, noe som bidrar til identitetsverdi, opplevelsesverdi og historiefortellende verdi. Den tyske betongbunkeren sammen med andre krigslokaliteter ved Setnes og Setnesmoen beskriver unntakstiden krigen representerte.

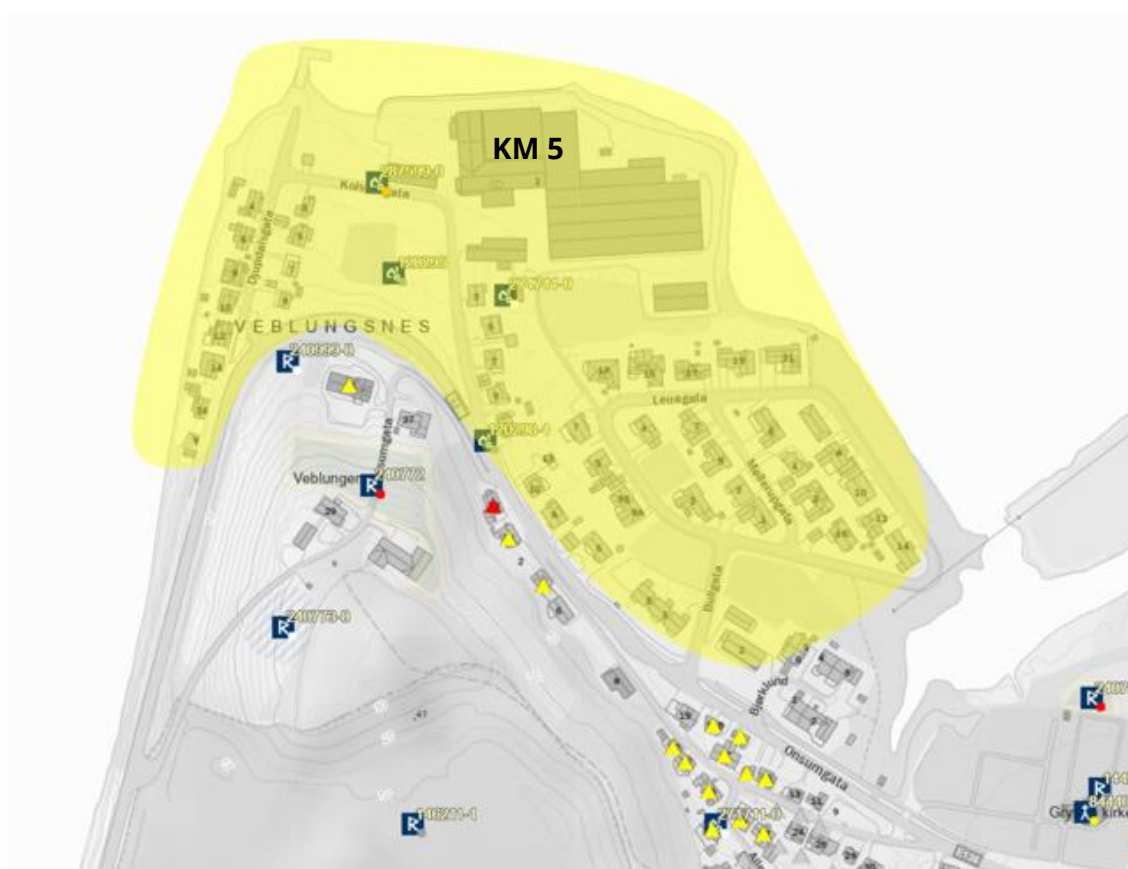
Kulturmiljø 4 Alleen - Veblungen er vurdert til å ha stor kunnskaps-, opplevelses- og bruksverdi. Samlet vurdering blir **stor verdi**.

Påvirkning og konsekvens

Tiltaket kommer i direkte konflikt med de to automatisk fredete kulturminnelokalitetene ID 235789 Dyrkingsspor/-flate Tuen I og ID 235790 Dyrkingsspor Tuen II som inneholder bosetningsspor fra bronsealder – jernalder. Lokalitetene vil bli ødelagt/ fjernet. To bygninger med aldersverdi må også rives som følge av tiltaket, og to bygninger med verneverdi vil få sterk nærføring til veien. Bygningsmiljøet, særlig langs Onsumgata, vil få en bedre visuell sammenheng både mot kirken og ut mot Veblungsneset. Trehusmiljøet vil i tillegg få en positiv gevinst av at trafikken, herunder støv og støypåvirkning, gjennom tettstedet reduseres kraftig når dagens E136 nedskaleres. Påvirkning settes til forringet.

Ut fra at verdien er vurdert som stor og påvirkning er vurdert til forringet, vil konsekvensgraden gi **betydelig miljøskade** for kulturmiljø 4. Begrunnes i at automatisk fredete dyrkingsspor og verneverdige bygninger går tapt.

5.6 Kulturmiljø 5 Veblungsneset

Figur 31: Kulturmiljø (KM) 5 Veblungsneset med noe verdi.

Kulturmiljøet omfatter neset slik det har blitt gjenskapt etter andre verdenskrig, på delvis oppfylte områder. Kulturmiljøet ligger i sin helhet innenfor influensområdet.

Kulturhistoriske verdier

Fredete kulturminner

Ingen fredete kulturminner er registrert.

Andre kulturhistoriske verdier

ID 274741 Skuret, Blåsenburg fra 1949-1045 er ikke fredet. Det er bygd opp av støpestein fra krigsruinene etter bombingene av Veblungsnes. Blir sagt å være en av de første bygningene som ble bygd opp igjen etter bombingene (Ifg. eier). Står igjen som et krigsminne og en representant for krigsårene og gjenoppbyggingen av Veblungsnes.

Milestein: I 1881 ble det startet opp «dillegens»-forbindelse mellom Veblungsnes og Lillehammer. Det står en "milesten" i Veblungsnes som kan ha forbindelse med dette. På stenen står det "270 KM FRA LIL.HAMR." steinen sto tidligere utenfor Onsumhuset. Milesteinen er vurdert kommunalt verneverdig.

Figur 32 Milesteinen. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)

Brente steders regulering (BSR): Veblungsnes ble sammen med Åndalsnes regulert av arkitekt Sverre Pedersen som så mange andre steder i Norge som ble bombet. I planen inngikk et torg med åpning mot det BSR tenkte seg skulle være havna. Torget/plassen og gatenettet i er videreført fra tettstedsstrukturen slik den var før andre verdenskrig. Det er ukjent hvor mye av BSRs plan som ble gjennomført. Flyfoto fra 1971 viser et gatenett og en gressbelagt plass beplantet med trær, med en adkomst fra Onsumgata i sør og en fra Kolstadgata i nord. Plassen/parken er fortsatt intakt og gatene er bevart, men noen av trærne er i dag borte. Den midtre delen av plassen er i bruk som lekeplass.

Figur 33 BSRs gjennomførte plan slik det så ut i 1971. Kilde: 1881 Kart.

Svenskehus: Gjenoppbygging startet allerede under krigen med blant annet Svenskehus i Djupdalsgata. Etter krigsødeleggelsene i 1940 var Sveriges Røde Kors behjelpelig med å reise 624 hus i Norge for å avhjelpe bolignøden. Svenskehus var et system for fabrikkframstilte hus av tre, både tomannsboliger og eneboliger.

Rauma ullvarefabrikk ble etablert i 1927. Fabrikken produserer garn til både inn og utland. Fabrikken ligger på selve Veblungsneset, ikke langt fra kaia. I 1967 kjøpte bedriften Røros Tweed fabrikk, som blant annet produserer ullpledd.

Hovedbygningen fra 1920-tallet ble tidlig påbygd mot nordøst. Den eldste delen, og særlig frontfasaden mot sør, er bevart relativt uendret.

Figur 34 Et ganske nyetablert fabrikkbygg før Leira ble utfyllt. Kilde: [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)
[De tidligere fredete husene](#)

Verdivurdering

Med unntak av fabrikkbygningen og milesteinen omfatter kulturmiljøet i hovedsak nyere tids kulturminner som har kommet til under og etter andre verdenskrig.

Fabrikkbygningen fra 1927 er endret noe, men er fortsatt lesbar ut fra opprinnelig fasadeluttrykk. Her er noen gjenværende kunnskapsverdier ytterst på neset gjennom gjenreisningsbebyggelse og BSRs plan for oppbygging, som ikke ble fullført. Utfyllingen av og bebyggelsen på Leira har ubetydelig verdi.

Kulturmiljø 5 Veblungsneset er vurdert til å ha middels kunnskapsverdi, noe opplevelsesverdi og bruksverdi. Samlet vurdering blir **noe verdi**.

Påvirkning og konsekvens planforslaget

Tiltaket vil gi bedre betingelser for kulturmiljøet når E136 flyttes, og dagens vei nedgraderes til lokalvei. Det vil medføre mindre trafikk, og derav mindre støy- og støvpåvirkning. Påvirkning settes til noe forbedret.

Ut fra at verdien er vurdert som noe og påvirkning er vurdert til noe forbedret, vil konsekvensen være **miljøgevinst** for kulturmiljø 5. Begrunnes i at flytting av E136 gir bedre miljøforhold for kulturmiljøet.

6 Samlede virkninger av planforslaget

Virkning og konsekvens

Tiltaket vil gi størst konflikt for kulturmiljø 4 Alleen – Veblungen med stor verdi. Ny veitrasé vil komme i direkte konflikt med to automatisk fredete dyrkingsspor ved Tuen, gjennom at lokalitetene blir fjernet, medføre riving av to verneverdige bolighus og gi nærføring til ytterligere to hus.

Både kulturmiljø 1 Grytten kirke og kirkegård med stor verdi og kulturmiljø 5 Veblungsneset med noe verdi vil få en miljøforbedring når E136 flyttes og dagens vei nedgraderes til lokalvei. Ved Grytten kirke vil den kulturhistoriske sammenhengen mellom kirken og Alleen bli tilbakeført når barrieren som dagens vei utgjør forsvinner. Endring av traseen bort fra kirken vil sammen med ny støyskjerming bedre støyforholdene i og rundt kirken. En større plass foran kirken vil også gi mer rom ved kirkens hovedadkomst. Hverken minnesteinen/-stedet og den gamle hovedveien (i dag Svingen) med steinhvelvbrua vil bli direkte berørt. Tiltaket vil heller ikke påvirke siktaksen mellom Setnes-gårdene og kirken. For kulturmiljø 2 Nukengata – Tuenvegen med middels verdi vil ny veiløsning gi større nærføring enn i dag. Oppbygging av veilegeme og høye støyskjermer på begge sider gjennom boligområdet vil bidra til å øke barrierevirkningen sammenlignet med dagens vei, og med det splitte opp og svekke opprinnelige kulturhistoriske sammenhenger og forbindelseslinjer på Veblungsnes. Støyskjermer vil bidra til å redusere støynivået fra trafikken i forhold til dagens situasjon, spesielt for de bolighusene som i dag ligger nærmest dagens E136. Kulturmiljø 3 Setnes blir ikke mer berørt av tiltaket enn dagens situasjon på grunn av avstanden til tiltaket.

Samlet påvirkning settes til forringet.

Konsekvensgraden av tiltaket er samlet vurdert til **betydelig miljøskade** for delområdet. Dette begrunnes i tap av to automatisk fredete kulturminnelokaliteter og riving av to verneverdige bolighus i kulturmiljø 4. Miljøforbedringer, særlig knyttet til Grytten kirke og kirkegård, veier noe opp den samlede belastningen. Kulturmiljø 2 blir i noen grad berørt gjennom å bryte kulturhistoriske sammenhenger og forbindelseslinjer.

7 Skadereduserende tiltak

Miljøhensyn

Reguleringsplanen skal fastsette avbøtende tiltak i forhold til miljøhensyn som kan bidra til å redusere negative konsekvenser av tiltaket. Skadereduserende tiltak som er listet opp er forslag til ytterligere forbedringer, eller skal fungere som en huskeliste dersom deler av tiltaket endres i påfølgende faser.

- Videre detaljutformingen av ny plass foran kirken bør synliggjøre sporet etter den opprinnelige hovedvegen som gikk langs kirkegårdsmuren, og ivareta siktlinjen inn mot kirken fra Setnes-gårdene. Plassen bør gis en opparbeiding med kvalitet som samler funksjonene og innbyr til opphold.
- Støyskjermer med transparente flater bør vurderes foran kirken og enkelte steder gjennom boligområdene.
- For de to automatisk fredete lokalitetene som berøres direkte av tiltaket (ID 235789 og 235790) og eventuelle nye funnområder innenfor planområdet, har Møre og Romsdal fylkeskommune signalisert frigiving med vilkår om utgraving i sammenheng med pågående planprosess. Formell søknadsprosess skjer gjennom plankart og bestemmelser. Sikring av kunnskapsverdien gjennom utgraving vil være et viktig skadereduserende tiltak for kulturmiljø.
- Støyskjermer bør gis et godt arkitektonisk og dempet uttrykk med vertikal utforming. Det bør gjøres en vurdering av visuell påvirkning kontra støyvirkning i detaljutformingen. For å ivareta kirken som visuelt blikkfang kan det være en fordel om støyskjermer avsluttes i/etter bussholdeplassen.

Anleggsperiode

Avbøtende tiltak knyttet til anleggsvirksomhet og bygging av tiltaket skal være klargjort og iverksatt før anleggsstart. I forbindelse med reguleringsplanen skal det utarbeides en overordnet plan for anleggsgjennomføring.

- Fortrinnsvis bør rigg- og deponiområder legges til allerede berørte arealer innenfor planområdet.
- Kirken, verneverdige bygninger/eiendommer og steingjerdet rundt kirkestedet må sikres i anleggsfasen, under sprenging og annet anleggsarbeid/-trafikk for å unngå skader.

Kilder

- Bygdebøker: [Bygdebøker Møre og Romsdal - Jegersberg.com](#)
- Gammel grunnbok. Digitalarkivet.no
- Digitalmuseum, [DigitaltMuseum](#)
- Gjenreisingsbyer: [Litteratur - Gjenreisingsbyer](#) og [bsr+1.pdf](#)
- [Historielaget Veblungsnes](#)
- Norske gårdsbruk: [Norske Gaardnavne : Oplysninger samlede til brug ved Matrikelens Revision. 13 : Romsdals Amt - Nasjonalbiblioteket \(nb.no\)](#)
- [NORSKE GÅRDS- OG STEDSNAVNE \(arild-hauge.com\)](#)
- Kart 1881
- Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) [Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse \(KULA\) - Riksantikvaren](#)
- Lokalhistorie: [Nye Veblungsnes, Index. \(weblung.org\)](#) og [6310 VEBLUNGSNES I ROMSDAL](#)
- Mittet og co A/S
- Nasjonalbiblioteket
- Nettstedet «Veblungsnes i Rauma, Møre og Romsdal. [Nye Veblungsnes, Index. \(weblung.org\)](#)
- Møre og Romsdal fylkeskommune: Om kultuminneverdiar og Veblungsnes
- [Raumadalsfolket \(romsdal-sogelag.no\)](#)
- Rauma kommune: Kommunedelplan kulturminner og kulturmiljø 2018-2030 «Fremad og aldri glemme»
- Riksantikvarens database Askeladden
- Romsdalsmuseet
- SEFRAK-registeret
- Statens kartverk
- Stiftelsen Nordmøre
- Store norske leksikon
- [Strandstedet Veblungsnes. - Weblung Internet](#)
- Wikipedia